

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

**ÚČINNOSŤ NÁSTROJOV FIŠKÁLNEJ POLITIKY A JEJ
VÝZNAM V EKONOMICKOM RASTE SR**

Bakalárska práca

Študijný program:	Ekonomika podniku
Študijný odbor:	3.3.16. Ekonomika a manažment podniku
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomiky
Školiteľ:	Ing. Natália Turčeková, PhD.

Nitra 2010

Miroslava FRAŇOVÁ

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Miroslava Fraňová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Účinnosť nástrojov fiškálnej politiky a jej význam v ekonomickom raste SR“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 14. mája 2010

.....

Miroslava Fraňová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani Ing. Natálie Turčekovej, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

Abstrakt

Bakalárska práca je zameraná na analýzu a zhodnotenie účinnosti nástrojov fiškálnej politiky a jej význam v ekonomickom raste Slovenskej republiky. Pozornosť bola upriamená na fiškálnu politiku Slovenskej republiky od jej vzniku až po rok 2009, kde sme sa zamerali najmä na vývoj deficitu verejných financií a hrubého dlhu verejných financií, vplyv vstupu Slovenska do Európskej únie na fiškálnu politiku, ako aj ciele fiškálnej politiky SR do budúcnosti. Za obdobie rokov 2000 - 2009 sme analyzovali vývoj štátneho rozpočtu ako hlavného nástroja fiškálnej politiky v rukách vlády, rozpočtované a skutočné príjmy, výdaje, schodok rozpočtu, ale aj ich percentuálne plnenie. V práci je ďalej hodnotený ekonomický rast SR v období 2000 - 2009. S cieľom zhodnotiť vplyv fiškálnej politiky na ekonomický rast SR sme v poslednej časti uskutočnili analýzu vybraných ekonomických ukazovateľov za obdobie 2000 - 2009. V tejto časti sme analyzovali a hodnotili vývoj ukazovateľov ako je HDP, daňové príjmy, konečná spotreba verejnej správy a konečná spotreba domácností. Vývoj sledovaných ukazovateľov nám umožnil konštatovať, že na tvorbu HDP mala vplyv reštriktívna fiškálna politika, ktorej snahou bolo najskôr prispieť k celkovej makroekonomickej stabilizácii a neskôr, v čase akcelerujúceho hospodárskeho rastu, bolo jej úlohou zabrániť prehriatiu ekonomiky.

Kľúčové slová: fiškálna politika, deficit verejných financií, štátny rozpočet, ekonomický rast

Abstract

In this bachelor thesis we deal with analysis, valuation and efficiency of used tools in fiscal policy and its effectiveness in the economical growth of Slovak republic. Attention was fixed on the fiscal policy of Slovak republic from her origin to the year 2009, where we targeted on the evolution of public deficit, and the influence of entering to the European Unions fiscal policy as well on objectives of fiscal policy in Slovak republic. During the measured period from 2000 - 2009 we analyzed the evolution of the state budget, as the main tool of fiscal policy in the hand of Slovak government, calculated and real income, expenses, deficit in the budget, and its percentual fulfilment. Further in work is appreciated economical growth in Slovak republic, in the measured period from 2000 - 2009. The goal is to evaluate influence of the fiscal policy on the economical growth in Slovak republic, where in the last section of this bachelor work we done the analysis of selected economical ratio from 2000 - 2009. We analyzed and evaluated evolution of the cursors as GDP, tax incomes, consumption of public administration and definite consumption of households. The evolution of pointed cursors allow us to state, that in the process of producing GDP was influenced by the restrictive fiscal policy, that later influenced on macroeconomic stabilization, in the period of accelerated economical growth, was assigned to stop overheating the economy.

Key words: fiscal policy, public deficit, state budget, economic growth

Zoznam skratiek a značiek

AD	agregátny dopyt
AS	agregátna ponuka
b.c.	bežné ceny
CB	centrálna banka
CP	cenné papiere
DPH	daň z pridanej hodnoty
EÚ	Európska únia
EUR	Euro
FO	fyzická osoba
G	tempo ekonomického rastu
HDP	hrubý domáci produkt
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
mil.	milión
NBS	Národná banka Slovenska
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
PO	právnická osoba
r	koeficient ekonomického rastu
s.c.	stále ceny
SKK	Slovenská koruna
SR	Slovenská republika
ŠR	štátny rozpočet
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
Y_t	hodnota reálneho produktu v čase t
Y_{t-1}	hodnota reálneho produktu v čase t-1
Z.z.	Zbierka zákonov
ΔY	prírastok reálneho produktu

Obsah

Úvod	8
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	9
1.1 Vymedzenie fiškálnej politiky	9
1.1.1 Ciele a nástroje fiškálnej politiky	12
1.1.2 Typy a účinky fiškálnej politiky	14
1.2 Štátny rozpočet	16
1.3 Ekonomický rast	20
2 Cieľ práce	22
3 Metodika práce	23
4 Výsledky práce	24
4.1 Fiškálna politika SR.....	24
4.2 Štátny rozpočet	27
4.3 Ekonomický rast	30
4.3.1 Daňová reforma	33
4.4 Vplyv fiškálnej politiky na ekonomický rast.....	35
4.4.1 Analýza vplyvu fiškálnej politiky na ekonomický rast SR.....	36
5 Záver	42
Použitá literatúra	44

Úvod

Rastúca dynamika inovácií vo všetkých oblastiach spoločenského, ako aj hospodárskeho života je považovaná za charakteristický znak súčasnosti. Zdrojom ekonomického rozvoja sa tak stávajú vedomosti, inovácie, informačné technológie, telekomunikačné technológie či globálna informatizácia. Možno hovoriť o prechode súčasných ekonomík k novej kvalite – nová ekonomika, ktorá významne ovplyvňuje ekonomické podmienky.

Ekonomické podmienky na Slovensku sú aj v súčasnosti ovplyvňované dôsledkami, ktoré pretrvávajú z predchádzajúceho spoločensko-ekonomického systému. Ide najmä o deformáciu v myslení ľudí, ako aj deformovanú štruktúru ekonomiky. Transformácia ekonomiky sa v týchto podmienkach stáva aj hľadáním prijateľného vzťahu medzi rastom a rovnováhou ekonomiky, pričom makroekonomický vývoj slovenskej ekonomiky odrážal odlišnosť prístupov hospodárskych politík.

Uplatňovaná hospodárska politika sa dotýka všetkých oblastí ekonomiky, jej ciele sú stanovené veľmi široko – posilnenie efektívnosti pôsobenia trhového mechanizmu, zmiernenie dôchodkovej a majetkovej nerovnosti, posilnenie vnútornej i vonkajšej stability štátu. Ekonomickú výkonnosť a tempo ekonomického rastu môže značne ovplyvňovať hospodárska politika (vláda), potrebné je však prijateľne riešiť otázku miesta a rozsahu zásahu štátu do ekonomiky. Neexistuje však jednotný názor na zásahy štátu do ekonomiky, vedú sa neustále polemiky o opodstatnenosti, neopodstatnenosti či rozsahu štátnych zásahov.

Významnou súčasťou hospodárskej politiky je fiškálna politika, ktorej realizácia je v rukách vlády, a ktorej hlavným nástrojom je štátny rozpočet (verejné financie). Aj cieleným a správnym využívaním fiškálnej politiky sa môže dosahovať vonkajšia rovnováha, cenová stabilita, regulovať nezamestnanosť a to pri vyváženom a zdravom ekonomickom raste. Vláda teda môže fiškálnou politikou ovplyvňovať štruktúru a kvalitu ekonomických procesov.

Na základe uvedeného sme sa rozhodli spracovať bakalársku prácu na danú tému, s hlavným cieľom poukázať na vplyv fiškálnej politiky na ekonomický rast SR. V bakalárskej práci sa teda v súlade s hlavným cieľom zameriavame na fiškálnu politiku SR v období rokov 1993 - 2009, vývoj štátneho rozpočtu a ekonomického rastu SR v období 2000 - 2009 a analýzu vplyvu fiškálnej politiky na ekonomický rast SR.

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Vymedzenie fiškálnej politiky

Jednoduchá analýza pomocou keynesovského multiplikátora viedla v minulosti mnohých nadšencov k viere, že fiškálna politika je akýmsi kameňom mudrcov, odpoveďou všetkým, ktorí sa usilujú ovládnuť ekonomické cykly. Ak sa objaví nezamestnanosť, treba jednoducho zvýšiť výdavky alebo znížiť dane; ak hrozí inflácia treba konať opačne. Využívanie fiškálnej politiky v praxi však nie je také jednoduché.

Samuelson, P.A. - Nordhaus W.D. (1992) definujú fiškálnu politiku ako proces stanovenia daní a plánovania verejných výdavkov, ktorý má:

- pomáhať pri tlení cyklických výkyvov,
- prispievať k udržaniu rastu ekonomiky pri vysokej zamestnanosti, v ktorej neexistuje vysoká, kolísavá inflácia.

Celkovo možno zhrnúť, že fiškálna politika, využívajúca dane a verejné výdavky, spolu s monetárnou politikou sledujú tieto ciele: rýchly ekonomický rast, vysokú zamestnanosť a stabilné ceny.

Lipták, J. (1999) tvrdí, že aktívne poňatie verejných financií vychádzajúce z keynesovskej filozofie založilo fiškálnu politiku, ktorá sa úspešne uplatňovala v hospodárstve v štyridsiatych až šesťdesiatych rokoch. Pri formulovaní fiškálnej politiky keynesovská filozofia prioritizuje niekoľko základných axiém.

Prvou sa zvyrazňuje nevyhnutnosť a potreba štátnych zásahov do ekonomiky. Tým sa zaktivizuje štátna stabilizačná politika. Druhou sa preferuje dosahovanie optimálnej miery využitia kapacít a zamestnanosti. Na makroekonomickej úrovni to patrí medzi základné ekonomické ciele fiškálnej politiky. Treťou sa zdôrazňuje význam dopytovej stránky v stabilizačnej hospodárskej politike. Preto sa táto fiškálna politika podľa keynesovskej filozofie často označuje ako dopytová politika.

Fiškálna politika je jednou z čiastkových hospodárskych politík. Tie sa navzájom odlišujú tým, ktoré faktory ovplyvňujú a aké konkrétne nástroje na to využívajú. Ako uvádza **Lisý, J. a i. (2005a)**, fiškálna politika je využívanie štátneho rozpočtu (verejných

financií) na rôznych úrovniach (od vládnej až po miestnu úroveň) na makroekonomickú stabilizáciu. Základným nástrojom fiškálnej politiky je štátny rozpočet.

Fiškálna politika sa v bežnom živote často stotožňuje s pojmom rozpočtová politika. Ekonomická teória však rozlišuje medzi fiškálnou politikou a rozpočtovou politikou aj napriek tomu, že medzi fiškálnou politikou a štátnym rozpočtom existuje veľmi úzky vzťah. Rozpočtová politika je z historického hľadiska staršia a ako ekonomická kategória sa začala používať v súvislosti so vznikom štátneho rozpočtu. Uskutočňuje ju ministerstvo financií. Fiškálna politika sa sformovala neskôr, v súvislosti s keynesovským teoretickým základom hospodárskej politiky (aktívne zásahy štátneho rozpočtu do ekonomiky). Fiškálnu politiku realizuje vláda.

Nutnosť obsahovo rozlišovať rozpočtovú a fiškálnu politiku v ekonomickom poňatí zdôrazňuje aj **Beličková, K. a i. (2005)**. Finančná politika zahŕňa všetky opatrenia týkajúce sa štátneho rozpočtu alebo rozpočtov regionálneho charakteru. Určením výšky a druhu výdavkov a príjmov, je možné sledovať distribučné, alokačné, ako aj stabilizačné ciele. Cieľom rozpočtovej politiky je najmä alokačná funkcia verejných financií (korigujú sa prostredníctvom nej niektoré trhové zlyhania, akými sú napríklad negatívne externality) a ich redistribučná funkcia (prostredníctvom nej sa uskutočňuje taká redistribúcia dôchodkov, ktorú občania považujú za spravodlivejšiu).

Pojmom fiškálna politika označujeme časť finančnej politiky zameranej na stabilizačné ciele, teda fiškálna politika predstavuje vedomé využívanie štátneho rozpočtu (prípadne ostatných verejných rozpočtov) na dosiahnutie stanovených cieľov. Odlišnosti v chápaní rozpočtovej a fiškálnej politiky nájdeme skôr v ich teoretickom poňatí, ale v praxi by sme ich hľadali len veľmi ťažko.

Fiškálnu politiku môžeme zjednodušene chápať ako rozhodnutia vlády týkajúce sa verejných výdavkov a rozhodnutia týkajúce sa výšky daní, tvrdí **Čapková, S. – Štofková, J. – Gnap, J. (2002)**. Cieľom fiškálnej politiky je dosahovať prostredníctvom využívania daní a verejných výdavkov ekonomický rast, vysokú zamestnanosť a stabilné ceny, teda ovplyvňovať vývoj ekonomiky.

Uramová, M. a i. (2000) uvádza, že z definície fiškálnej politiky vyplýva, že môže byť účinným nástrojom makroekonomickej regulácie. Stanovovaním úrovne zdaňovania

a smerovaním výdavkov môže fiškálna politika výrazne meniť ekonomickú situáciu v mikrosfére a tiež vplývať na makroekonomickú situáciu.

Výdavkami fiškálna politika vplýva predovšetkým na situáciu vo vzťahu medzi spoločenskou a individuálnou spotrebou, tým súčasne ovplyvňuje aj relatívnu veľkosť súkromného a štátneho sektora. Výdavky ovplyvňujú tiež celkovú úroveň spotreby v hospodárstve a tým aj úroveň hrubého národného produktu.

Zdaňovaním reguluje úroveň dôchodkov obyvateľstva a tým aj úroveň ich spotrebných výdavkov. Zároveň ovplyvňuje trhové ceny prostredníctvom tých nákladov, ktorých sú dane súčasťou. Daňové zmeny sa tak prejavujú v zmenách dopytu po spotrebných a investičných statkoch.

Felderer, B. - Homburg, S. (1995) rozumejú pod fiškálnou politikou tú časť finančnej politiky, ktorá je zameraná na stabilizačné ciele. V centre fiškálnej politiky je štátny rozpočet, prípadne rozpočtový plán: kvázibilančné porovnanie príjmov a výdavkov za jedno obdobie.

Fiškálna politika, t.j. rozpočtová politika je vládny program, ktorý zahŕňa nákup tovarov a služieb na jednej strane, na strane druhej výdavky na transferové platby a zároveň určuje rozsah a typ daní, čím vplýva na stabilizáciu ekonomiky, tvrdí **Árendáš, M. (2007)**. Fiškálna politika na reguláciu ekonomiky využíva štátny rozpočet. Ten môže byť zameraný na podporu rozvoja ekonomiky a to priamymi investíciami štátu alebo podporou súkromných investícií a vytváraním priaznivých podmienok pre investovanie. Rozpočtová politika teda predstavuje proces stanovenia príjmov a výdavkov pre jednotlivé kapitoly rozpočtu.

Využívanie štátneho rozpočtu ako nástroja fiškálnej politiky akceptuje zvlášť keynesiánska ekonómia. Štátny rozpočet považuje za základný nástroj regulácie agregátneho dopytu, vývoja nezamestnanosti, cenovej hladiny a HDP. Podľa keynesiáncov sú vládne výdavky určujúce pre celkovú spotrebu a investície a považujú ich za hlavný nástroj anticyklickej politiky, slúžiacej na zmiernenie krátkodobých výkyvov v zamestnanosti a výrobe. Problémy vznikajúce pri použití tohto nástroja spočívajú v časovom oneskorení medzi vládou prijatými a praxou realizovanými opatreniami.

Tóth, J. (2000) píše, že fiškálna politika zohráva kľúčovú úlohu pri určovaní celkového ekonomického vývoja krajiny. Spolu s menovou politikou môže ovplyvňovať

krátkodobý ekonomický rast, platobnú bilanciu, mieru zadĺženia a výšku inflácie. Taktiež vytvára prostredie pre súkromné podnikanie a rozhoduje o redistribúcii príjmov.

Zdôrazňuje, že spôsob vedenia fiškálnej politiky môže mať nedozeraný vplyv na ekonomiku krajiny. Môže zruinovať jej rating tým, že spôsobí zvýšenie externej nestability, zničiť schopnosť súkromných spoločností tvoriť zisk v dôsledku vyšších domácich reálnych úrokových sadziieb a nedostatočného prístupu na medzinárodné trhy. Môže zapríčiniť neúčinnosť menovej politiky a viesť k zrušeniu režimu fixného výmenného kurzu a v priebehu niekoľkých rokov môže výrazne zvýšiť výšku zahraničného dlhu štátu a s ním súvisiacich rizík a záväzkov.

1.1.1 Ciele a nástroje fiškálnej politiky

Základným cieľom fiškálnej politiky je vytváranie podmienok pre dosahovanie makroekonomickej stability, uvádza **Uramová, M. a i. (2000)**. Na tento základný cieľ nadväzujú bezprostredné a konečné ciele ako i nástroje, ktoré možno vyjadriť takto:

<i>Bezprostredné ciele</i>	<i>Konečné ciele</i>	<i>Nástroje</i>
<i>agregátny dopyt</i>	<i>zamestnanosť</i>	<i>dane</i>
<i>agregátna ponuka</i>	<i>stabilita cien</i>	<i>výdavky</i>

Problematika rozpočtovej politiky, jej cieľov, nástrojov a opatrení je rozsiahla a mnohotvárna. Ovplyvňuje hospodársky a sociálny rozvoj každej ekonomiky, píše **Vincúr, P. a i. (2005)**. Vláda touto politikou ovplyvňuje štruktúru ekonomických a sociálnych procesov, ich kvalitu a v neposlednej rade i spoločenské dianie. Rozpočtová politika pritom vychádza zo zámerov hospodárskej politiky a štát ju využíva a zameriava tak, aby presadzoval a naplňal vlastné ciele.

Pri stanovovaní cieľov rozpočtovej politiky sa prihliada na to, ktoré sú hlavné smery vývoja štátneho rozpočtu a spôsoby ich realizácie. Tieto ciele by mali vystihnúť rozhodujúce tendencie ekonomického vývoja. Všeobecne môžeme konštatovať, že cieľom rozpočtovej politiky je nenávratným spôsobom rozdeľovať a znovurozdeľovať národný dôchodok a zároveň zabezpečiť hladký a efektívny priebeh rozšírenej reprodukcie.

Pri stanovovaní cieľov rozpočtová politika berie do úvahy konkrétne podmienky ekonomiky v danom období. Aj štátny rozpočet, ktorý sa zostavuje spravidla na jeden rok, vychádza z konkrétnych podmienok a konkrétnych ekonomických skutočností.

Hontyová, K. (2005) uvádza, že štátne orgány vplývajú na vývoj ekonomiky prostredníctvom zmien v štruktúre a výške rozpočtových príjmov a výdavkov. Tie sa určujú na základe pravidiel, ktoré prijal príslušný štátny orgán. V prípade ak tieto pravidlá nie sú určené, príjem či výdavok si vyžaduje jednorazové rozhodnutie štátneho orgánu.

Nástrojmi fiškálnej politiky sú:

- zabudované stabilizátory,
- zámerné (diskrétne) opatrenia.

Zabudované stabilizátory sú nástroje fiškálnej politiky, ktoré po prijatí v ekonomike pôsobia automaticky, uvádza **Lisý, J. a i. (2005a)**. Nevyžadujú žiadne ďalšie rozhodnutia príslušných štátnych orgánov. Majú pôsobiť ako proticyklické regulátory. Ako zabudované stabilizátory pôsobia:

- *progresívna dôchodková daň* – progresívna daňová sadzba sa zvyšuje postupne s rastom základu dane. V období cyklickej expanzie rastú dôchodky, zvyšuje sa daň a v dôsledku toho rastú príjmy štátneho rozpočtu. Použiteľný disponibilný dôchodok však rastie pomalšie, a tým sa brzdí rast spotrebiteľského dopytu.
- *poistenie v nezamestnanosti* – funguje tým istým spôsobom. V čase cyklickej expanzie rastie zamestnanosť a zvyšujú sa platby na poistenie v nezamestnanosti.
- *subvencie k cenám poľnohospodárskych produktov, štátny výkup poľnohospodárskych prebytkov* – klesá, lebo v čase expanzie ceny aj dopyt rastú.

Progresívnosť zdanenia a progresívnosť v platbách a poistenie v nezamestnanosti spôsobujú, že dane a platby rastú rýchlejšie ako dôchodky. V recesii tento systém pôsobí opačne.

Zámerné diskkrétne opatrenia sú opatrenia fiškálnej politiky, ktoré vyžadujú jednorazové rozhodnutia štátneho orgánu. Patria k nim tieto opatrenia:

- zmena daňových sadzieb,
- zmeny v štruktúre vládnych výdavkov,
- zmeny vo veľkosti jednotlivých položiek rozpočtových výdavkov.

Tieto zmeny majú vplyv na agregátny dopyt a ponuku a v konečnom dôsledku vyvolajú zmenu vo veľkosti reálneho produktu.

Árendáš, M. (2007) uvádza, že niektoré stabilizátory môžu vytvárať problémy a zdržiavať skutočný ekonomický rast. Vzniká tak tzv. fiškálna brzda, pretože tendencia progresívneho zdanenia funguje vlastne ako automatický destabilizátor.

Podľa **Siváka, R. a i. (2007)** úspešná realizácia cieľov fiškálnej politiky závisí vo veľkej miere od organizačného zabezpečenia, efektívnej činnosti a vzájomnej súčinnosti jednotlivých nositeľov fiškálnej politiky, teda od orgánov a inštitúcií, ktoré zabezpečujú realizáciu fiškálnej a rozpočtovej politiky na rôznych úrovniach riadenia štátu. Od toho, do akej miery zasahuje štát do podmienok fungovania trhovej ekonomiky závisí počet nositeľov fiškálnej politiky v danom štáte.

Realizátormi fiškálnej politiky sú teda hospodárskopolitické subjekty verejnej správy:

- v ústrednej správe,
- v územnej samospráve,
- vo fondoch sociálneho poistenia a fondoch zdravotného poistenia.

1.1.2 Typy a účinky fiškálnej politiky

V závislosti od toho, či fiškálna politika podporuje alebo obmedzuje rast agregátneho dopytu, rozlišujeme:

- expanzívnu fiškálnu politiku (podporuje rast agregátneho dopytu),
- reštriktívnu fiškálnu politiku (obmedzuje rast AD alebo ho znižuje).

Expanzívna (rozťahujúca) fiškálna politika podporuje rast agregátneho dopytu, vtedy:

- ak sa dane znižujú, rastie disponibilný dôchodok a rastú výdavky na spotrebu, agregátny dopyt rastie,
- ak sa dane znižujú, tým štát motivuje ľudí k podnikaniu, agregátna ponuka rastie.

Expanzívnu fiškálnu politikou sledujeme zvýšenie agregátneho dopytu. Toto zvýšenie možno dosiahnuť priamo zvýšením vládnych spotrebných a investičných výdavkov (jednoduchšie je zvýšenie vládnych výdavkov, lebo závisí len od rozhodnutia vlády) a nepriamo zvýšením súkromnej spotreby vyvolanej vplyvom zníženia daní (závisí od hraničného sklonu k spotrebe). Vláda volí častejšie nepriamy spôsob fiškálnej expanzie, uvádza **Árendáš, M. (2007)**.

Pri posudzovaní účinkov fiškálnej politiky je dôležitý aj časový faktor, t.j. či ide o krátkodobé alebo dlhodobé účinky fiškálnej politiky, zdôrazňuje **Hontyová, K. (2005)**.

Krátkodobé účinky expanzívnej fiškálnej politiky:

Z hľadiska neokeynesovského prístupu k hodnoteniu agregátnej ponuky možno účinky expanzívnej krátkodobej fiškálnej politiky sledovať z dvoch pohľadov:

- *ak sa výrobné faktory využívajú nedostatočne* – skutočný produkt nedosahuje úroveň potenciálneho produktu, teda existujú nevyužité výrobné kapacity a vysoká nezamestnanosť. Agregátna ponuka je potom pružná. Štát zníži dane alebo zvýši nákupy tovarov alebo služieb. Rast AD vyvolaný opatreniami štátu zvýši vo väčšej miere skutočný produkt ako cenovú hladinu.
- *ak sa výrobné faktory plne využívajú* – skutočný produkt sa blíži k potenciálnemu. Krivka AS je takmer vertikálna. Zníženie daní alebo zvýšenie vládnych nákupov potom zvýši AD, ale jeho rast sa prejaví skôr v raste cenovej hladiny ako v raste reálneho produktu.

Z krátkodobého hľadiska expanzívna fiškálna politika spôsobuje:

- rast reálneho produktu a zamestnanosti, ak sú v ekonomike nevyužité výrobné zdroje a vysoká nezamestnanosť,
- rast cenovej hladiny, ak sa skutočný produkt blíži k potenciálnemu produktu.

Dlhodobé účinky expanzívnej fiškálnej politiky:

- úroveň reálneho produktu a zamestnanosti sa nemení (pri úplnom efekte vytlačania),
- zvýšenie cenovej hladiny,
- zvýšenie úrokových sadzieb, investičné výdavky sa v dôsledku zvýšených rozpočtových výdavkov trvalo znižujú.

Reštriktívna (sťahujúca – útlmová) fiškálna politika je orientovaná opačným smerom ako expanzívna, uvádza **Lisý, J. a i. (2005a)**. Nástrojom takejto fiškálnej politiky je obmedzovanie vládnych výdavkov a zvyšovanie daňového zaťaženia.

Krátkodobé účinky reštriktívnej fiškálnej politiky:

- znižuje reálny produkt a zamestnanosť, ak sú v ekonomike nedostatočne využívané výrobné zdroje,
- znižuje cenovú hladinu, za predpokladu, že sa agregátna ponuka nemení,
- v prípade poklesu agregátnej ponuky, môže byť pokles produktu sprevádzaný rastom cenovej hladiny.

Dlhodobé účinky reštriktívnej fiškálnej politiky:

- rast súkromných investícií, ktoré na strane AD nahrádzajú znížené vládne výdavky na nákup tovarov a služieb – úroveň reálneho produktu a zamestnanosť sa nemenia,
- pokles cenovej hladiny, pokles nominálnej a reálnej úrokovej sadzby.

Vincúr, P. a i. (2005) píše, že realizácia expanzívnej alebo reštriktívnej fiškálnej politiky sa vždy spája so zásahmi do daňovej politiky. Často ide o hlbší zásah, ktorý sa nazýva daňová reforma. Za úspešnú daňovú reformu sa považuje taká, pri ktorej sa neprejavia tendencie k vyvolaniu alebo posilneniu inflácie, čiže daňová reforma sa nepričiní o rast cien. Za neúspešnú sa považuje taká, ktorá vedie len k rastu cien a nemá pozitívny vplyv na HDP.

Hontyová, K. (2005) zdôrazňuje, že pri posudzovaní fiškálnej politiky treba brať do úvahy charakter makroekonomických veličín, na ktoré sa touto politikou pôsobí. Celkovo ich možno rozdeliť do dvoch skupín:

- makroekonomické veličiny ovplyvňované v plnej miere: daňové systémy a sadzby, nákupy tovarov a služieb, zamestnanosť v štátnom sektore, transfery,
- makroekonomické veličiny ovplyvňované čiastočne (výrazne ich ovplyvňuje daný stav ekonomiky): zdaniteľné dôchodky a s tým súvisiaca absolútna výška daní, podpory v nezamestnanosti, úroky, deficit štátneho rozpočtu, štátny dlh.

1.2 Štátny rozpočet

Podľa § 6 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov je štátny rozpočet základnou súčasťou rozpočtu verejnej správy a zabezpečuje sa ním financovanie hlavných funkcií štátu v príslušnom rozpočtovom roku. Štátny rozpočet na príslušný rozpočtový rok obsahuje rozpočtované príjmy, rozpočtované výdavky a finančné operácie so štátnymi finančnými aktívami a iné operácie, ktoré ovplyvňujú stav štátnych finančných aktív alebo štátnych finančných pasív. Štátny rozpočet na príslušný rozpočtový rok schvaľuje národná rada zákonom o štátnom rozpočte.

Beličková, K. a i. (2005) uvádza, že štátny rozpočet tvoria príjmy, výdavky, prebytok alebo schodok, pokiaľ príjmy nie sú vyrovnané, pričom príjmy a výdavky ŠR sú organizačne usporiadané do kapitol a toto organizačné usporiadanie kapitol je uvedené v organizačnej klasifikácii rozpočtovej klasifikácie. V štátnom rozpočte sa vytvárajú na krytie nepredvídaných výdavkov nevyhnutných na zabezpečenie rozpočtového hospodárenia alebo na krytie zníženia rozpočtových príjmov rozpočtové rezervy.

Podľa **Hontyovej, K. (2005)**, štátny rozpočet ako ekonomická kategória, ktorá sa historicky vyvíjala spolu s rozvojom výroby a postavením štátu a jeho funkcií, je spojený s hospodárením štátu. V závislosti od štátoprávneho usporiadania predstavuje sústavu rozpočtov na všetkých vládnych úrovniach. Vo všeobecnosti sa o verejnom rozpočte hovorí ako o finančnej bilancii na príslušnom stupni verejnej vlády, ktorá má zabezpečiť potreby verejnej ekonomiky a ciele rozpočtovej politiky. Štátny rozpočet predstavuje:

- *peňažný fond* – z hľadiska fondového je štátny rozpočet centralizovaným peňažným fondom bilancujúcim príjmy a výdavky štátu,
- *bilanciu* – z účtovného hľadiska je štátny rozpočet bilanciou príjmov a výdavkov,
- *zákon* – návrh štátneho rozpočtu schvaľuje zákonodarný orgán a nadobúda formu rozpočtového zákona. Mal by byť záväzným finančným plánom, v praxi je však veľmi ťažké dodržiavať plánovanú bilanciu štátneho rozpočtu,
- *nástroj fiškálnej politiky* – štátny rozpočet, resp. verejné financie, sa využíva s cieľom dosahovať makroekonomickú stabilitu. Štát pomocou systému nástrojov zasahuje do ekonomiky tým, že prostredníctvom príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu ovplyvňuje agregátny dopyt a ponuku.

Štátny rozpočet slúži na kontrolu ekonomických činností, ktoré sú spojené s uplatňovaním fiškálnej politiky, uvádza **Uramová, M. a i. (2000)**. Štátny rozpočet je základným nástrojom fiškálnej politiky a ukazuje, aké by v danom roku mali byť plánované výdavky a očakávané príjmy z programov výdavkov a daní. Jeho súčasťou sú špecifické programy na strane príjmov (daň z dôchodku jednotlivca, dane na sociálne poistenie atď.) a na strane výdavkov (výchovy, sociálneho zabezpečenia, obrany atď.).

Podľa **Árendáša, M. (2007)** je štátny rozpočet predovšetkým a v prvom rade nástrojom rozdeľovania a znovurozdeľovania. Jeho miesto v reprodukčnom procese je vo fáze rozdeľovania spoločenského produktu a národného dôchodku. Štátny rozpočet ako nástroj rozdeľovania rozdeľuje a znovurozdeľuje národný dôchodok svojimi príjmami a výdavkami.

Rozpočtové príjmy z teoretického hľadiska predstavujú peňažné vzťahy na princípe nenávratnosti a majú dve stránky. Jedna stránka rozdeľovacej funkcie štátneho rozpočtu sa nám javí ako proces tvorby a sústreďovania peňažného fondu, teda ako rozpočtové príjmy. Druhá stránka sa javí ako proces financovania, tiež proces používania štátneho rozpočtového peňažného fondu, teda ako rozpočtové výdavky.

Podľa **Vincúra, P. a i. (2005)** formulovanie funkcií štátneho rozpočtu vyplýva z toho, že každá ekonomická kategória má toľko funkcií, koľko je potrebných na prejavenie podstaty. V súčasnosti sa najčastejšie prezentujú tri funkcie štátneho rozpočtu: rozdeľovacia (distribučná), alokačná, stabilizačná.

Rozdeľovacia (distribučná) funkcia štátneho rozpočtu sa prejavuje v tom, že sa odnímajú finančné zdroje ekonomickým subjektom, t.j. obyvateľstvu a podnikateľom. Tieto subjekty nemôžu použiť zdroje odovzdané štátu – štátnemu rozpočtu. Získané finančné zdroje štát používa na úhradu svojich potrieb.

Alokačná funkcia štátneho rozpočtu - štátny rozpočet sa centrálnie využíva na alokáciu zdrojov, hlavne pri ich alokácii na verejné potreby, na také potreby, kde nemožno vždy jednoznačne určiť užívateľa, lebo jeho určenie by bolo neekonomické. Ide o verejný sektor, v ktorom sa plne uplatňujú trhové podmienky. Štátny rozpočet alokuje peňažné prostriedky v prevažnej miere do verejného sektora, ale okrem toho určitú časť alokuje tiež do trhového sektora, a to prostredníctvom rozpočtových príjmov a výdavkov.

Stabilizačná funkcia štátneho rozpočtu vyplýva z využívania štátneho rozpočtu na ovplyvňovanie národného hospodárstva a zasahovanie do ekonomiky. Štátny rozpočet má napomáhať riešeniu takých makroekonomických veličín, ako sú problémy zamestnanosti, zabezpečovania rovnováhy ekonomického vývoja a primeraného rastu ekonomiky, problémy cien, cenovej stability, vyrovnanosť platobnej bilancie a iné. Stabilizačná funkcia má mechanizmy, ktorými uskutočňuje rozpočtovú politiku. Nimi sa podporuje alebo tlmí dopyt či ponuka, ktoré pôsobia na zamestnanosť, ceny a iné makroekonomické veličiny.

Lisý, J. a i. (2005a) hovorí, že hlavným zdrojom príjmov štátneho rozpočtu sú dane ako povinné platby, ktoré jednotlivé subjekty (fyzické a právnické osoby a inštitúcie) odvádzajú do štátneho rozpočtu v stanovenej výške a lehote, pričom dane z hľadiska peňažných tokov delíme na priame a nepriame. Dane znižujú dôchodky obyvateľstva, ovplyvňujú výdavky na nákup spotrebných predmetov, čo sa premieta do zníženia agregátneho dopytu.

Výdavky štátneho rozpočtu predstavujú transferové platby a výdavky na nákup tovarov a služieb. Transferom sa rozumie jednostranný výdavok zo štátneho rozpočtu, za ktoré štátne orgány nedostanú od príjemcu žiadnu protihodnotu, sú to napr. podpory v nezamestnanosti, výplaty starobných a invalidných dôchodkov a pod. Štátne nákupy tovarov a služieb sa používajú na trhové transakcie. Výdavky štátneho rozpočtu sú teda

určené na udržiavanie štátnej správy, armády, polície, zo štátneho rozpočtu sa financuje školstvo, zdravotníctvo. Výdavky sú tiež spojené s platbami za tovary a služby, s platením úrokov z vládnych úverov a pod.

Rozdiel medzi príjmami a výdavkami štátneho rozpočtu predstavuje saldo štátneho rozpočtu, hovorí **Árendáš, M. (2007)**. Toto saldo môže byť:

- aktívne saldo ŠR, kedy sú príjmy vyššie ako výdavky, v takomto prípade hovoríme o *prebytkovom rozpočte*,
- pasívne saldo ŠR, príjmy sú menšie ako výdavky, hovoríme tomu *deficitný rozpočet*,
- *vyrovnaný štátny rozpočet*, kedy sa príjmy rovnajú výdavkom.

Podľa toho, aké príčiny vyvolali deficit ŠR, rozlišujeme:

- *štruktúrny deficit* (alebo rozpočet) – jeho predpokladom je, že príjmy, výdavky a saldo rozpočtu by sa uskutočňovali pri tzv. plnej zamestnanosti.
- *cyklický deficit* (alebo rozpočet) je rozdielom medzi skutočným a štruktúrnym rozpočtom, vyjadruje vplyv cyklického vývoja ekonomiky.
- *rozpočtový deficit* vo svojom užšom poňatí je financovaný pôžičkami v podobe dlhopisov vlády.

Opakovaný deficit štátneho rozpočtu vytvára *štátny dlh*, veľkosť štátneho dlhu odráža rozsah zadĺženia vlády voči iným subjektom.

Deficit štátneho rozpočtu môže byť krytý pôžičkami. Môže dôjsť k predaju štátnych cenných papierov na trhu CP alebo zapožičanie si peňazí od iného štátneho orgánu, napr. ministerstvo financií predá centrálnej banke svoje CP s tým, že CB poskytne ďalšie peniaze.

Činitele ovplyvňujúce štátny rozpočet, ktoré pôsobia na výšku jeho príjmov a výdavkov, sa menia, hovorí **Lipták, J. (1999)**. K najvýznamnejším patria rozsah verejnej spotreby, štruktúra rozpočtovej sústavy a delba úloh vo financovaní verejných statkov medzi jednotlivé stupne rozpočtovej sústavy, fondové hospodárstvo, úroveň a rast ekonomiky, miera využívania štátneho rozpočtu na zásahy do ekonomiky, politická situácia a iné.

1.3 Ekonomický rast

Motivácie ekonomického rastu sú veľmi silné, ekonomický rast je bezprostredne prepojený so zmenami v hmotnej úrovni ľudí a s duchovnými dimenziami ich bytia, uvádza **Uramová, M. a i. (2000)**. Dosahovanie či nedosahovanie ekonomického rastu v sebe koncentruje možnosti riešenia mnohých sociálnych, politických a iných aspektov, ktoré musí riešiť každá krajina. Preto je pochopiteľné, že väčšina najmä ekonomicky vyspelých krajín sveta dlhý čas považovala ekonomický rast za svoj hlavný ekonomický a politický cieľ.

Podľa **Lisého, J. (2005b)** ekonomický rast predstavuje také zmeny v hospodárstve, ktoré sa prejavujú v prírastku základných makroekonomických veličín v čase. V krátkom období ide o prírastok reálneho HDP, v dlhom období ide o rast potenciálneho produktu, pričom potenciálny produkt predstavuje najvyššiu možnú úroveň reálneho produktu, ktorú môže ekonomika trvale dosahovať v podmienkach prirodzenej miery nezamestnanosti a v podmienkach stabilnej cenovej hladiny, resp. pri nízkej miere inflácie.

Predpokladom skutočného ekonomického rastu je rast hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa, čo nastáva vtedy, keď tempo rastu HDP je vyššie ako tempo rastu obyvateľstva. Ekonomický rast je proces, ktorý zvyšuje schopnosť ekonomiky vyrábať tovary a služby, preto sa vyjadruje pomocou reálnych ekonomických veličín (reálny HDP). Ekonomický rast predstavuje zvyšovanie produkčnej kapacity danej ekonomiky v čase. Preto ekonomický rast v pravom zmysle slova predstavuje rast potenciálneho HDP.

Hontyová, K. – Lisý, J. – Majdúchová, H. (2004) píšú, že o ekonomickom raste možno hovoriť vtedy, keď celkový objem hrubého domáceho produktu je väčší ako v minulom období, t.j.:

$$Y_t > Y_{t-1}$$

Ekonomický rast možno vyjadriť tromi spôsobmi:

- *absolútnou veličinou* ako prírastok reálneho produktu medzi dvoma obdobiami:

$$\Delta Y = Y_t - Y_{t-1}$$

- ako *koeficient ekonomického rastu*, ktorý možno vyjadriť ako podiel hodnoty reálneho produktu v čase t a hodnoty reálneho produktu v čase t-1:

$$r = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \cdot 100\%$$

- ako *tempo ekonomického rastu*, ktoré možno vyjadriť podielom absolútneho prírastku v danom období a dosiahnutej úrovne reálneho produktu v predchádzajúcom období:

$$G = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}}$$

Na zabezpečenie a realizáciu ekonomického rastu je potrebné vytvoriť určité podmienky, uvádza **Melišek, F. (2008)**. Jedným z rozhodujúcich predpokladov na dosahovanie ekonomického rastu sú faktory ekonomického rastu, ich racionálne a efektívne využívanie. Miera a tempo ekonomického rastu sú dané totiž rozsahom efektívnosti a účinnosti faktorov ekonomického rastu, ktorých vývoj a využívanie prebiehajú v určitých podmienkach, ktoré ekonomický rast ovplyvňujú.

Bežne sa používa členenie faktorov ekonomického rastu na:

- *kvantitatívne*, ktoré súvisia so zvyšovaním množstva využívaných faktorov (množstvo práce, kapitál, investície, prírodné zdroje, napr. suroviny, energia), a ktoré pôsobia svojím množstvom, rozsahom, veľkosťou,
- *kvalitatívne*, ktoré sú spojené s ich vyššou kvalitou a účinnosťou (produktivita práce, efektívnosť investícií, výťažnosť prírodných zdrojov). Pôsobia teda svojou schopnosťou zvyšovať produktivitu, intenzitu, efektívnosť.

Obdobou uvedenej klasifikácie, len v usporiadaní podľa iných kritérií, je triedenie faktorov ekonomického rastu na:

- *extenzívne*, predstavujúce zapojenie dodatočných výrobných zdrojov (množstvo práce, väčší počet strojov a výrobných zariadení),
- *intenzívne*, ktoré znamenajú zvyšovanie účinnosti, efektívnosti faktorov ekonomického rastu (produktivita práce, efektívnosť využitia strojov).

2 Cieľ práce

Cieľom bakalárskej práce je zhodnotiť účinnosť nástrojov fiškálnej politiky a jej vplyv na ekonomický rast a podať bližší obraz o fungovaní fiškálnej politiky a jej nástrojov v ekonomike Slovenskej republiky. Konkrétne sa zameriavame na vplyv fiškálnej politiky a jej nástrojov na ekonomický rast SR.

Pre dosiahnutie hlavného cieľa bakalárskej práce je potrebné rozpracovať parciálne ciele bakalárskej práce, ktorými sú:

- vytvorenie prehľadu názorov a prístupov k fiškálnej politike
- vypracovanie prehľadu o fiškálnej politike Slovenskej republiky so zameraním najmä na vývoj deficitu verejných financií a hrubého dlhu verejných financií,
- analýza vývoja štátneho rozpočtu SR ako základného nástroja fiškálnej politiky, jeho príjmov, výdajov a deficitu,
- vytvorenie prehľadu o vývoji HDP a ekonomickom raste SR a jeho štruktúre a priblíženie novej daňovej reformy, ktorá významne ovplyvnila vývoj ekonomiky SR,
- priblíženie expanzívnej a reštriktívnej politiky a ich účinkov a analýzy vplyvu vybraných ukazovateľov (konečná spotreba verejnej správy a daňové príjmy) na ekonomický rast SR.

3 Metodika práce

Téma bakalárskej práce je zameraná na účinnosť nástrojov fiškálnej politiky a jej vplyv na ekonomický rast SR, predmetom skúmania bakalárskej práce je ekonomika SR.

Údaje, ktoré v bakalárskej práci spracovávame, sme získali štúdiom literárnych prameňov (učebnicových, časopiseckých, knižných...) od domácich aj zahraničných autorov zaoberajúcich sa danou problematikou, pričom sme sa zamerali najmä na literárne pramene po roku 2000. V našej práci spracovávame sekundárne údaje získané zo štatistík Ministerstva financií SR, Štatistického úradu SR, Národnej banky SR a zo štatistickej databázy – Eurostatu. Zber týchto štatistických dát sme uskutočnili prostredníctvom internetu.

Údaje, ktoré sme získali a boli v slovenských korunách, sme prepočítali na eurá priemerným ročným kurzom pre jednotlivé roky, ktoré sme získali z NBS.

Priemerný ročný kurz SKK voči EUR	2000	2001	2002	2003	2004
	42,589	43,309	42,699	41,491	40,045
	2005	2006	2007	2008	
	38,593	37,248	33,781	31,291	

Na to aby sme mohli porovnávať vybrané ukazovatele, musíme mať porovnateľnú základňu nielen z hľadiska času, ale aj hodnoty. Preto v kapitole 4.4.1 berieme do úvahy HDP v bežných cenách, napriek tomu, že v predchádzajúcich častiach sme pri vyjadrovaní tempa rastu HDP pracovali s HDP v stálych cenách roku 2000. V bežných cenách sú vyjadrené aj údaje o daňových príjmoch a konečnej spotrebe verejnej správy a domácností.

Vybrané štatistické údaje sme podrobili analýze a za pomoci vybraných štatistických metód sme ich spracovali, využili sme pri tom metódu – pomerové čísla (indexy) a percentuálne podiely. Pre sprehľadnenie a názornosť sme využívali grafy a tabuľky, ktoré sme spracovali v MS Word a MS Excel.

V bakalárskej práci hodnotíme z hľadiska fiškálnej politiky SR obdobie 1993 – 2009, v ostatných častiach práce sledujeme obdobie 2000 – 2009.

Pri spracovaní bakalárskej práce sme použili nasledovné metódy vedeckého skúmania: metóda literárna (pri štúdiu literárnych zdrojov), metóda analýzy, metóda syntézy, metóda komparácie (porovnávame ukazovatele z hľadiska času, ale aj horizontálne) a metóda abstrakcie.

4 Výsledky práce

4.1 Fiškálna politika SR

Koniec osemdesiatych rokov predstavuje pre Slovensko významné obdobie. Tak ako aj v mnohých iných krajinách východnej Európy, aj na Slovensku dochádza k transformácii a začína jej snaha o návrat k trhovej ekonomike, resp. k zmiešanej ekonomike.

Od roku 1989 prešiel prístup k fiškálnej politike viacerými etapami. Bezprostredne po zmene režimu, v období rokov 1990 - 1992, sa prioritou fiškálnej politiky stalo odstránenie neprimeraného zdaňovania a minimalizácia rozdielu medzi dostupnými zdrojmi štátu a dopytom po nich, a to hlavne znížením dotácií a cenovou dereguláciou. Vláda, ktorá bola výsledkom prvých slobodných volieb v roku 1990, presadila rapídnu liberalizáciu cien a zahraničného obchodu a zároveň zaviedla reštriktívnu menovú a fiškálnu politiku.

Fiškálnu politiku v rokoch 1993 - 1995 môžeme považovať za úspešnú. Aj preto sa toto obdobie nazýva ako „lepšie časy“. Obrovský fiškálny deficit vo výške 7,2 % HDP v roku 1993 sa podarilo premeniť na malý prebytok 0,4 % v roku 1995.

Obdobie rokov 1996 - 1998 je charakteristické menej pozitívnym vývojom, označované je ako „horšie časy“. V dôsledku značného zhoršenia fiškálnej disciplíny došlo k vzniku veľkých externých nerovnováh. Deficit bežného účtu v období rokov 1996 - 1998 predstavoval priemerne 10 % HDP. V tomto období sa prejavilo výrazné zhoršenie výberu daní ako aj plytvanie verejných prostriedkov v zdravotníctve, verejnej správe a veľkých investičných projektoch vlády. Vysoké reálne domáce úrokové sadzby negatívne ovplyvnili hospodárske výsledky slovenských spoločností. Expanzívna fiškálna politika vlády v konečnom dôsledku spomalila rozvoj malých a stredných podnikov. Slovenský rating bol znížený z investičného stupňa na stupeň neinvestičný a centrálna banka bola nútená pristúpiť k zrušeniu fixného kurzu koruny.

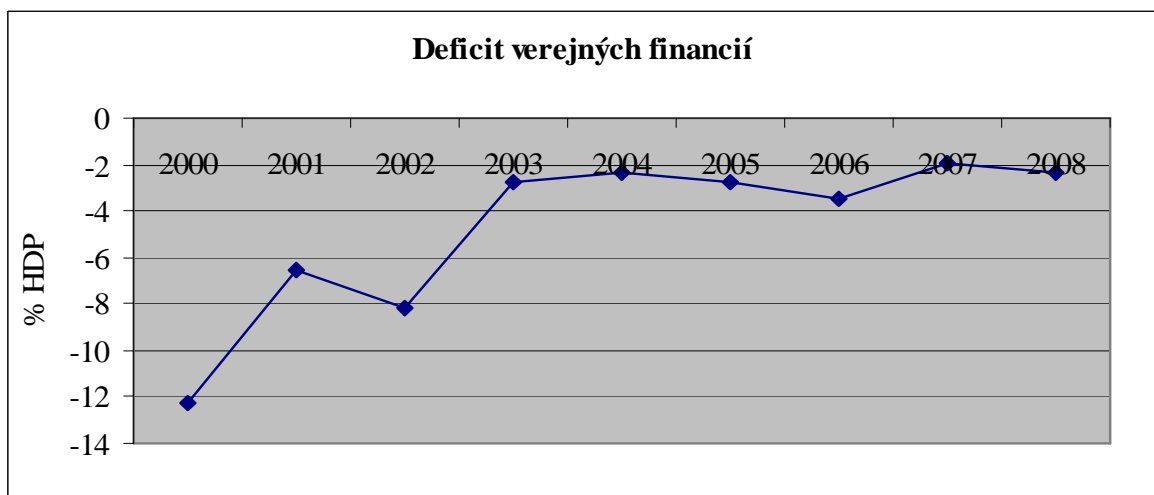
Od roku 1999 sa pozornosť sústreďuje na udržanie výšky daňových príjmov, obmedzenie rastu miezd vo verejnej správe, dereguláciu cien. Prejavuje sa nedostatok vôle na štrukturálne reformy výdavkovej strany rozpočtu. (Tóth, 2000)

V roku 1999 si dala nová vláda odvážny cieľ. Odvážnosť tohto cieľa vyplývala z komplikovanosti východiskového stavu verejných financií (existencia dvojitého deficitu,

nízka transparentnosť finančných tokov medzi jednotlivými subjektmi verejných financií, nepripravenosť štátneho rozpočtu atď.). Chcela znížiť deficit verejných financií na 3 % HDP, nakoľko predchádzajúce obdobie bolo charakteristické vysokými výdavkami štátneho rozpočtu a celého okruhu verejných financií, v dôsledku čoho došlo k značnému zadĺženiu vlády a prehĺbeniu makroekonomickej nerovnováhy. Tento zámer na zníženie deficitu verejných financií sa vláde nepodarilo uskutočniť. Skutočný deficit bol podľa Ministerstva financií SR na úrovni 3,6 % HDP (podľa metodiky Eurostatu – 7,4 % HDP). Napriek tomu došlo k zlepšeniu stavu verejných financií, nakoľko rok predtým fiškálny deficit predstavoval 5,6 % HDP (podľa metodiky Eurostatu – 5,3 % HDP) a došlo tiež k zníženiu objemu konsolidovaného verejného dlhu na 32,8 % HDP. Najväčší podiel na deficite mal štátny rozpočet a Sociálna poisťovňa.

V roku 2000 a v 1. polovici roku 2001 bol vývoj verejných financií ovplyvnený čiastočne zlepšeným ekonomickým vývojom, nepriaznivými dôsledkami predchádzajúceho vývoja, príjmami z privatizácie a mimoriadnymi výdavkami spojenými s reštrukturalizáciou. Ani v roku 2000 sa vláde nepodarilo dosiahnuť schodok verejných financií do 3 % HDP. Podľa oficiálnych údajov (MF SR) sa rozpočtové hospodárenie vlády skončilo so schodkom 3,4 % HDP (podľa metodiky Eurostatu až 12,3 % HDP). V roku 2001 chcela vláda udržať schodok do 3,9 % HDP bez nákladov spojených s reštrukturalizáciou bánk (4,9 % HDP s týmito nákladmi). Podľa metodiky Eurostatu ESA 95 dosiahol fiškálny deficit v roku 2001 úroveň 6,5 % HDP. Vývoj deficitu verejných financií od roku 2000 až po rok 2008 znázorňuje graf 1.

Graf 1: Deficit verejných financií – maastrichtský

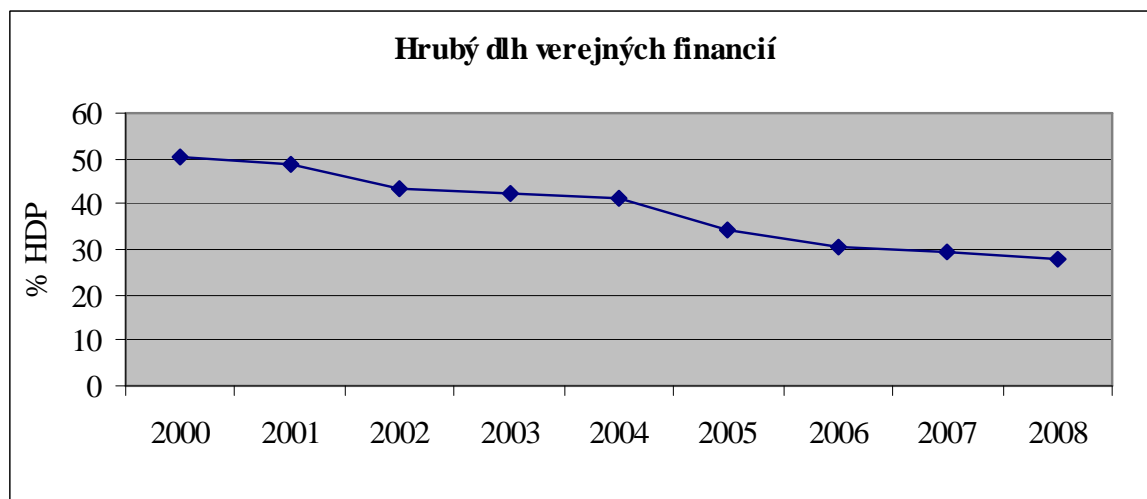

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

V roku 2002 bola vo fiškálnom vývoji citeľná prítomnosť politického cyklu a tiež začínajúca reforma verejných financií. Pre Ministerstvo financií sa stalo jednou z hlavných priorít dlhodobé znižovanie deficitu verejných financií. Cieľom bolo jeho zníženie pod referenčnú hodnotu 3 % HDP do roku 2006, v roku 2002 dosiahol hodnotu 8,2 % HDP. Pre rok 2003 je charakteristické, že po dlhej dobe klesol fiškálny deficit pod 3 % HDP, dosiahol 2,8 % HDP.

Od 1. mája 2004 musí Slovensko plniť aj v oblasti fiškálnej politiky záväzky, ktoré z členstva v EÚ vyplývajú. Ide predovšetkým o povinnosť zabraňovať existencii nadmerného deficitu verejných financií. Pomer plánovaného alebo skutočného deficitu verejných financií k hrubému domácomu produktu by nemal prevyšovať hodnotu 3 % HDP a pomer hrubého dlhu verejných financií k HDP by nemal prevyšovať 60 %, okrem vymedzených prípadov. Pri existencii nadmerného deficitu verejných financií nasleduje postup ustanovený v Zmluve, ktorý môže v prípade krajín, ktoré už zaviedli euro, vyvrcholiť až finančnými sankciami. (MF SR, 2005) Vývoj deficitu verejných financií SR v rokoch 2000 – 2008 znázorňuje graf 1 a vývoj hrubého dlhu verejných financií SR 2000 – 2008 graf 2.

Graf 2: Hrubý dlh verejných financií – maastrichtský

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Každý členský štát Európskej únie je zodpovedný za svoju rozpočtovú politiku, s výnimkami uvedenými v Zmluve o Európskom spoločenstve. Fiškálna politika v Európskej únii (EÚ) nie je harmonizovaná alebo inak centralizovaná, členské štáty však svoje fiškálne politiky koordinujú, pričom pravidlá koordinácie sú určené viacerými

dokumentmi. Kľúčovým bodom koordinácie fiškálnych politík je udržiavanie zdravých verejných financií ako prostriedku na upevňovanie podmienok pre cenovú stabilitu a silný udržateľný rast prispievajúci k tvorbe pracovných miest. (MF SR, 2005)

V rokoch 2003 a 2004 je citeľná fiškálna reštrikcia, no aj napriek tomu sa ekonomike darilo dobre. Podľa údajov Eurostatu sa v oboch rokoch deficit verejných financií - maastrichtský aj dlh verejných financií - maastrichtský nachádzal pod referenčnou hodnotou. V roku 2005 bol vývoj verejných financií ovplyvnený najmä lepšou než očakávanou situáciou v štátnom rozpočte a hospodárením Sociálnej poisťovne, ktoré bolo horšie ako očakávané.

V roku 2007 sa nová vláda rozhodla pokračovať v procese konsolidácie verejných financií rovnako ako predchádzajúca vláda. Ide o postupný pokles podielu verejných príjmov a verejných výdavkov na HDP a pokles podielu deficitu verejných financií na HDP. Slovensko zaznamenalo v rokoch 2007 a 2008 najnižšie hodnoty deficitov verejnej správy vyjadrené v pomere k HDP počas celého obdobia od roku 1993. V roku 2009 sa však v dôsledku svetovej hospodárskej krízy výrazne prekročil plánovaný deficit 1,7 % HDP a predpokladá sa, že dosiahol úroveň viac ako 6 % HDP.

Od roku 2010 je plánovaná opätovná konsolidácia s cieľom dosiahnuť časom vyrovnaný rozpočet a to i v prípade ďalšieho zhoršenia ekonomického výhľadu. V roku 2010 sa predpokladá deficit vo výške 2,9 % a v roku 2011 na úrovni 2,3 % HDP.

4.2 Štátny rozpočet

Štátny rozpočet je popri rozpočtoch orgánov miestnej samosprávy, špeciálnych fondoch, ktoré štátne orgány vytvárajú na presne vymedzené účely a financiách štátnych podnikov jednou z častí verejných financií a predstavuje základnú a hlavnú časť verejných financií. Štátny rozpočet pritom predstavuje centralizovaný peňažný fond, bilanciu príjmov a výdavkov, zákon, ale aj nástroj fiškálnej politiky, pričom sa považuje za základný nástroj fiškálnej politiky v rukách vlády, ktorý svojimi príjmami a výdavkami ovplyvňuje agregátnu ponuku a dopyt, a tým ovplyvňuje makroekonomickú stabilitu krajiny.

V štátnom rozpočte v roku 1999 a 2000 sa výrazne odrazili snahy o makroekonomickú stabilizáciu. Predchádzajúce obdobie bolo, ako sme už spomínali, charakteristické prehľbujúcou sa nerovnováhou, ovplyvnené bolo neopodstatnenou expanziou verejných výdavkov a teda aj výdavkov štátneho rozpočtu, čoho výsledkom boli

aj vysoké úrokové sadzby. Hlavným pôvodcom tejto nerovnováhy bolo identifikované hospodárenie štátneho rozpočtu a celých verejných financií. Snahou sa teda stáva zlepšenie hospodárenia štátneho rozpočtu, pričom vláda sa zamerala viac na príjmovú stránku a teda na získavanie zdrojov, ako na výdavky.

Uplatňovala sa reštriktívna politika, ktorej opatrenia ako úsporná finančná politika, úpravy regulovaných cien, zvyšovanie nepriamych daní oslabili domáci dopyt a došlo k poklesu tvorby HDP, avšak k makroekonomickej stabilizácii. V roku 2000 bol ŠR zostavený tak, aby urýchlil štruktúrne zmeny, a aby v nasledujúcom období podporil tvorbu HDP. Významným krokom bolo aj zníženie daňového zaťaženia PO a sčasti aj FO. Deficit ŠR predstavoval 649 mil. Eur, a to aj napriek tomu, že bol prekročený o takmer 54 % oproti plánovanému stavu. V nasledujúcom období sa mu najviac priblížil rok 2007, treba si však uvedomiť, že v roku 2007 sa hospodáril s raz tak veľkým objemom prostriedkov.

Do ŠR v roku 2001 boli zahrnuté aj také opatrenia, ktoré mali vytvoriť podmienky pre realizáciu okrem iného aj zámerov fiškálnej politiky. Išlo napr. o zníženie daňového zaťaženia FO a PO, zvýšenie regulovaných cien, prvá etapa reformy verejnej správy atď.

Tab. 1: Rozpočtované príjmy, výdavky a deficit ŠR SR 2000-2009

mil. Eur	2000	2001	2002	2003	2004
Príjmy - rozpočet	4 315,88	4 169,34	5 150,45	5 673,52	5 792,43
Výdavky - rozpočet	4 738,52	5 028,17	6 040,40	7 024,10	7 752,60
Schodok - rozpočet	-422,64	-858,83	-889,95	-1 350,58	-1 960,17
mil. Eur	2005	2006	2007	2008	2009
Príjmy - rozpočet	6 665,09	7 321,65	9 190,73	11 560,00	13 116,00
Výdavky - rozpočet	8 259,27	8 864,50	10 327,05	12 621,00	14 125,00
Schodok - rozpočet	-1 594,18	-1 542,85	-1 136,32	-1 061,00	-1 009,00

Zdroj: MF SR

V roku 2001 hospodárenie so štátnym rozpočtom skončilo s deficitom 1 024,52 mil. Eur a došlo k zníženiu príjmov ŠR oproti minulému roku. Takáto situácia sa až do roku 2009, kedy boli príjmy nižšie oproti predchádzajúcemu roku o 811 mil. Eur. Schodok v roku 2002 a 2003 bol približne na rovnakej úrovni a to 4,9 % HDP. V rokoch 2000 až 2002 môžeme ešte sledovať situáciu, keď skutočný deficit výrazne prekročil rozpočtovaný, napr. v roku 2002 o 35,9 %. K negatívam tiež patrilo prekročenie skutočných výdavkov

oproti rozpočtovaným a to v značnom rozsahu, v roku 2000 dokonca o takmer 20 %. Túto situáciu zlepšovalo vyššie plnenie príjmov oproti rozpočtovaným. V tomto období môžeme sledovať rast makroekonomickej výkonnosti v priemere o 2,1 % ročne, čo je však o polovicu nižší rast oproti obdobiu 1996 - 1998, príčinou čoho bol nižší rast agregátneho dopytu, v priemere 4 % ročne.

Tab. 2: Skutočné príjmy, výdavky a deficit ŠR SR 2000-2009

mil. Eur	2000	2001	2002	2003	2004
Príjmy - skutočnosť	5 012,49	4 741,60	5 160,82	5 617,39	6 054,29
Výdavky - skutočnosť	5 661,67	5 766,10	6 370,27	6 966,43	7 809,54
Schodok - skutočnosť	-649,18	-1 024,52	-1 209,44	-1 349,04	-1 755,25
mil. Eur	2005	2006	2007	2008	2009
Príjmy - skutočnosť	6 703,13	7 838,73	9 538,50	11 352,00	10 541,00
Výdavky - skutočnosť	7 581,17	8 689,19	10 234,98	12 056,00	13 332,00
Schodok - skutočnosť	-878,03	-850,46	-696,49	-704,00	-2 791,00

Zdroj: MF SR

Počas rokov 2003 až 2006 možno sledovať trend zrýchľujúceho sa ekonomického rastu, ktorý začal v roku 2001, a ktorý v priemere dosahoval 6 % ročne. Tento rast súvisel primárne so zrýchlením rastu agregátneho dopytu. Kým rok 2003 sa ešte niesol v znamení priprav na významné zmeny v sociálnom, zdravotnom, daňovom systéme atď., obnovil sa proces deregulácie cien a došlo k ďalším zmenám v sadzbách nepriamych daní, tak rok 2004 a nasledujúce boli ovplyvnené implementáciou týchto reforiem. Aj štátny rozpočet v celom období od roku 2003 sa niesol v snahe prispieť k stabilnému a rovnovážnemu ekonomickému vývoju a k napĺňaniu integračných zámerov vlády (vstup do EÚ a neskôr vstup do eurozóny).

V sledovanom období zohrala dôležitú úlohu aj celková reforma riadenia verejných financií, ktorej súčasťami bola reforma zameraná najmä na uplatnenie funkčnej klasifikácie, programového a viacročného rozpočtovania, finančná decentralizácia nadväzujúca na decentralizáciu a modernizáciu verejnej správy, zavedenie štátnej pokladnice, vykazovanie v metodike ESA 95, zavedenie Agentúry pre riadenie dlhu a likvidity a jednou z úloh bolo aj udržať fiškálnu disciplínu celého okruhu verejných financií.

Od roku 2003 môžeme sledovať pozitívny jav vo vývoji deficitu ŠR. Nedošlo k prekročeniu rozpočtovaného schodku, dokonca v roku 2005 a 2006 bol skutočný deficit na úrovni približne 55 % rozpočtovaného a v období rokov 2005 – 2008 bol v absolútnom vyjadrení značne nižší ako v predchádzajúcom období. Napríklad pokiaľ v roku 2004 bol schodok ŠR 1 755,25 mil. Eur, v roku 2006 850,46 mil. Eur. V roku 2009 je v deficite ŠR tak ako aj v celej ekonomike cítiť vplyv hospodárskej krízy a bol prekročený o 176,6 % a v absolútnom vyjadrení dosiahol 2 791 mil. Eur. Celý vývoj plnenia štátneho rozpočtu v rokoch 2000 - 2009 môžeme sledovať v tabuľke 3.

Tab. 3: Percentuálne plnenie príjmov, výdavkov a schodku ŠR SR 2000-2009

mil. Eur	2000	2001	2002	2003	2004
% plnenia príjmov	116,14 %	113,73 %	100,20 %	99,01 %	104,52 %
% plnenia výdavkov	119,48 %	114,68 %	105,46 %	99,18 %	100,73 %
% plnenia schodok	153,60 %	119,29 %	135,90 %	99,89 %	89,55 %
mil. Eur	2005	2006	2007	2008	2009
% plnenia príjmov	100,57 %	107,06 %	103,78 %	98,20 %	80,37 %
% plnenia výdavkov	91,79 %	98,02 %	99,11 %	95,52 %	94,39 %
% plnenia schodok	55,08 %	55,12 %	61,29 %	66,35 %	276,61 %

Zdroj: MF SR

Na strane príjmov môžeme v období od roku 2003 sledovať ich postupný rast až do roku 2008, pričom takmer vo všetkých rokoch plnenie príjmov bolo pozitívnejšie ako rozpočtované. Na strane výdavkov zasa takmer v celom období dochádzalo k úspore oproti rozpočtovaným výdavkom, i keď došlo k ich značnému rastu a to najmä od roku 2006.

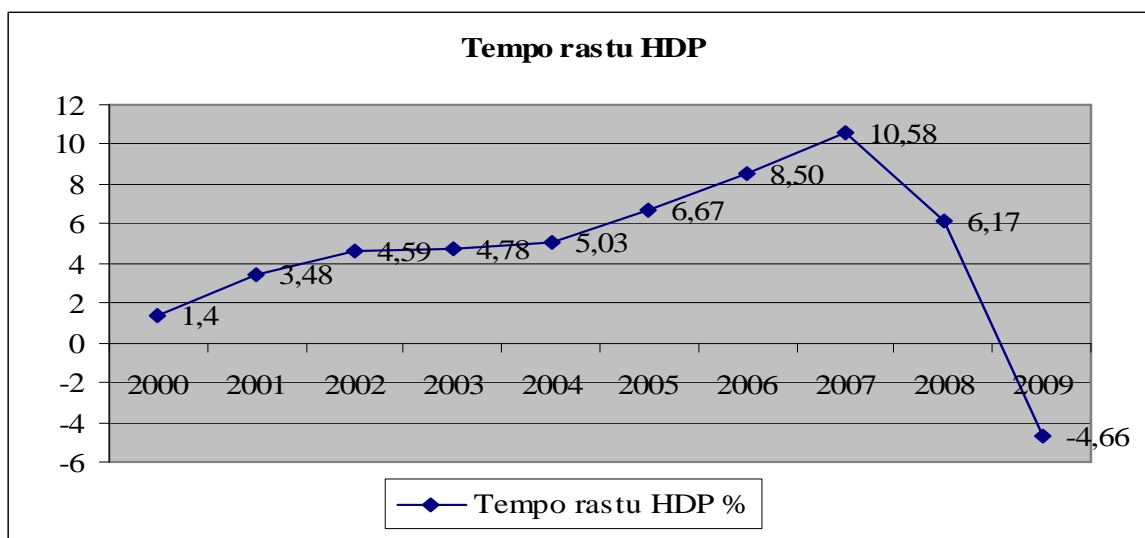
4.3 Ekonomický rast

Vývoj hospodárstva SR bol od roku 2000 charakterizovaný tým, že sa vláda a centrálna banka usilovali o stabilizáciu makroekonomického prostredia a postupné obnovenie ekonomiky.

Tvorba HDP sa v roku 2000 spomalila v dôsledku snahy o makroekonomickú stabilizáciu. Dochádza k spomaleniu tvorby HDP, ale nie k hospodárskemu poklesu a v medziročnom porovnaní dochádza k rastu HDP o 1,4 %. Výrazným spôsobom sa

zmenila štruktúra HDP, kedy v dôsledku reštriktívnej hospodárskej politiky poklesol domáci dopyt. Pozitívne sa prejavil najmä zahraničný dopyt (zvýšenie o 15,9 %). V poslednom štvrtroku 2000 však dochádza k rastu domáceho dopytu, v ktorom najrýchlejšie rástla tvorba hrubého fixného kapitálu a oživil sa aj rast konečnej spotreby domácností. V tejto tendencii pokračoval aj vývoj v roku 2001 a v medziročnom porovnaní sa reálny HDP zvýšil o 3,5 %. Vývoj tempa rastu HDP v celom sledovanom období vyjadruje graf 3.

Graf 3: Tempo rastu HDP 2000 – 2009 (%)

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

V roku 2002 pokračoval nárast tempa rastu HDP. Reálny medziročný rast HDP predstavoval 4,6 %. V roku 2003 výkonnosť slovenského hospodárstva vzrástla o 4,8 %, ale štruktúra rastu v tomto roku bola odlišná od toho predchádzajúceho. Kým v roku 2002 bol rast ťahaný najmä rastom spotreby domácností, ktorá bola podporená relatívne silným rastom miezd, v roku 2003 bol ekonomický rast výsledkom priaznivého čistého zahraničného dopytu, ktorý súvisel najmä s vyššou produkciou automobilového priemyslu. Keďže súkromné investície a domáca spotreba oproti roku 2002 reálne nevzrástli, domáci dopyt sa na ekonomickom raste nepodieľal.

Rok 2004 znamenal významný zlom: Slovensko sa stáva členom Európskej únie. To predpokladá trvalé kvalitatívne zlepšenie ekonomického prostredia. Výška ekonomického rastu značne prekonala všetky očakávania a za rok 2004 reálne tempo rastu HDP dosiahlo výšku 5 %, pričom rozhodujúci význam mal domáci dopyt. Tento rok bol teda už tretím v poradí, kedy bol ekonomický rast vyšší ako 4 %. Dôležitú úlohu zohralo oživenie

investičného dopytu a nárast fixných investícií. Výkonnosť ekonomiky sa prejavila vo vyššom raste reálnej mzdy a tiež zamestnanosti. Rok 2005 prekonal aj výborný výsledok predchádzajúceho roka a dosiahol sa ekonomický rast vo výške 6,7 %, jeho štruktúra pritom zostala veľmi podobná.

Ekonomický rast v roku 2006 dosiahol úroveň 8,5 % a predstavoval tak najvyššiu hodnotu v dovtedajšej histórii SR. Slovensko tak zaznamenalo najdynamickejší rast medzi krajinami stredoeurópskeho regiónu. Od roku 2000 bol ekonomický rast po prvýkrát založený na pozitívnom príspevku domáceho dopytu ako aj čistého zahraničného dopytu.(tabuľka 4)

Tab. 4: Rozklad rastu reálneho HDP (v %) na príspevky faktorov (v % bodoch) v rokoch 2000 – 2006

Rok	Domáci dopyt	Čistý vývoz	HDP
2000	0,4	0,3	0,7
2001	8,2	-5	3,2
2002	4,4	-0,3	4,1
2003	-1,3	5,5	4,2
2004	6,3	-0,9	5,4
2005	8,8	-2,8	6
2006	6,7	1,6	8,3

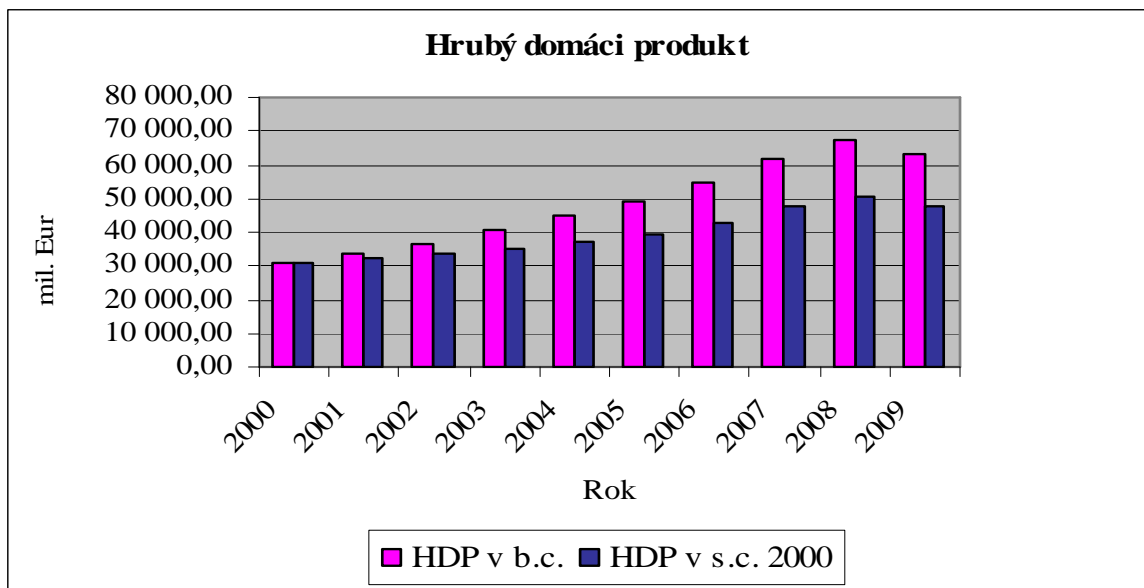
Zdroj: NBS

Napriek negatívnym tendenciám v globálnej ekonomike reálny rast HDP na Slovensku presiahol v roku 2007 hranicu 10 % a dosiahol 10,6 %. Štruktúra rastu zostala podobná predchádzajúcemu roku, pričom pozitívny vývoj na trhu práce umožnil rast spotreby domácností na vysokej úrovni 7,1 %, čo poukazuje na to, že nielen firmy, ale aj domácnosti profitujú z ekonomického rastu.

Rok 2008 by sme mohli z hľadiska vývoja ekonomiky rozdeliť do dvoch etáp. Obdobie do septembra je charakterizované vysokým, i keď spomaľujúcim sa tempom rastu ekonomiky SR, poklesom nezamestnanosti, rastom priemerných miezd atď. Obdobie od septembra do konca roka 2008 už značne poznačila globálna finančná kríza, kedy hospodárska kríza značne znížila zahraničný dopyt a v konečnom dôsledku aj domáci dopyt. Aj napriek tretiemu štvrťroku však ekonomika dosiahla ekonomický rast na úrovni 6,2 % a ekonomický rast bol ťahaný domácim dopytom. V tomto roku ekonomika naplnila

konvergenčné kritériá a preukázala svoju zrelosť a stabilitu na svoje pripojenie k eurozónu. Vývoj hrubého domáceho produktu SR v období rokov 2000 - 2009 vyjadruje graf 4.

Graf 4: Vývoj hrubého domáceho produktu SR

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Vývoj v roku 2009 výrazne ovplyvnilo zhoršujúce sa externé prostredie, vplývajúce na domácu ekonomiku. Ešte začiatkom roka MF SR odhadovalo ekonomický rast na úrovni 2,4 %. V skutočnosti sa však ekonomika prepadla podľa odhadov ŠÚ SR v prvom štvrtroku o 5,6 % a v druhom štvrtroku o 5,3 %, kedy slovenskú ekonomiku potiahol nadol klesajúci zahraničný, ale aj domáci dopyt. V poslednom štvrtroku došlo k oživeniu slovenskej ekonomiky a podľa odhadov MF SR sa ekonomika za celý rok 2009 prepadla o 4,7 %. V nasledujúcich rokoch sa očakáva oživenie ekonomiky a jej rast o 2,8% v roku 2010 a o 3,3 % v roku 2011.

4.3.1 Daňová reforma

Nová daňová reforma značným spôsobom ovplyvnila vývoj ekonomiky SR po roku 2004. Dane pritom predstavujú dôležitý nástroj fiškálnej politiky, cez ktoré pôsobí na ekonomiku.

Daňové zákony tvoria veľmi citlivo vnímanú oblasť právneho poriadku, pretože určujú spôsob a podiel, akým sa každý subjekt podieľa na financovaní potrieb štátu. Na jednej strane ovplyvňujú majetkové pomery daňových subjektov, na strane druhej

podmieňujú možnosti štátu na financovanie svojich potrieb. Vzniká tu rozpor medzi daňovníkom, ktorý má záujem odovzdať čo najmenší podiel svojho príjmu, a štátom, ktorý má snahu zabezpečiť dostatok zdrojov na pokrytie svojich potrieb.

Zámerom tejto daňovej reformy, navrhutej ako fiškálne neutrálna, je dosiahnuť široké ciele. Ide napríklad o vytvorenie priaznivého podnikateľského a investičného prostredia pre jednotlivcov a taktiež spoločnosti, odstránenie existujúcich slabých stránok a deformačných účinkov daňových zákonov, dosiahnutie vysokého stupňa daňovej spravodlivosti rovným zdaňovaním všetkých druhov a výšky príjmov.

Tieto ciele by sa mali dosiahnuť dôkladnou implementáciou niekoľkých jednoduchých zásad, na ktorých je založená daňová reforma. Týmito zásadami je presun daňového bremena z priamych daní na nepriame dane, t.j. presun od zdaňovania výroby smerom k zdaňovaniu spotreby, zavedenie nízkych daňových sadzieb a eliminácia všetkých výnimiek, oslobodení od dane a špeciálnych režimov, zrušenie progresívneho zdaňovania príjmov zavedením rovnej dane, odstránenie deformujúcich prvkov daňovej politiky ako nástroja pre dosiahnutie nefiškálnych cieľov a odstránenie dvojitého zdanenia príjmov v maximálnej možnej miere. Jej základným cieľom je transformovať slovenský daňový systém na jeden z najkonkurencieschopnejších v celej oblasti EÚ a OECD.

Po daňovej reforme nasledovala fiškálna decentralizácia, ktorá zahŕňa významné zmeny v štruktúre miestnych daní týkajúce sa dane z nehnuteľností, cestnej dane a miestnych poplatkov. Fiškálna decentralizácia v podstate významne posilňuje fiškálnu právomoc samosprávnych obcí v oblasti miestnych daní. (MF SR, 2005)

Po novej daňovej reforme obsahuje sústava daní v Slovenskej republike výrazné zmeny. Tieto zmeny sú najmä v majetkových daniach, z ktorých sa jednak niektoré zrušili (napr. daň z prevodu a prechodu nehnuteľností, daň z darovania a daň z dedičstva), na strane druhej tiež vznikli nové miestne dane (napr. daň za psa, daň za užívanie verejného priestranstva, daň za ubytovanie a ďalšie), a jednak nastal ich presun do miestnych daní.

Hlavnými črtami novej daňovej reformy sú:

- zavedenie rovnej sadzby dane z príjmov vo výške 19 %,
- zavedenie jednotnej sadzby aj u DPH vo výške 19 %,
- zvýšenie spotrebných daní mierne nad minimálne sadzby požadované EÚ,
- zrušenie dane z prevodu a prechodu nehnuteľností,
- zrušenie dane z dedičstva a darovania,
- zvýšenie nezdaniteľného minima a zavedenie daňového bonusu,

- zrušenie dane z dividend,
- zrušenie viacerých výnimiek odpočítateľných položiek a špeciálnych režimov pri zdaňovaní príjmov. (Harumová)

K 1.1.2007 vstúpila do platnosti novela zákona o dani z pridanej hodnoty, na základe ktorej lieky a vybrané zdravotníckej pomôcky podliehajú zníženej 10 percentnej sadzbe dane. Od 1.1.2008 zníženej 10 percentnej dani z DPH podliehajú aj knihy. V tomto roku (2010) bola prijatá ďalšia novela zákona o dani z pridanej hodnoty, podľa ktorej sa od mája znižuje sadzba dane z pridanej hodnoty na predaj z dvora z 19 % na 6 %. Znížená sadzba DPH sa vzťahuje na potravinárske produkty, napríklad prírodný med, vajcia, rôzne druhy mäsa, surové mlieko či ryby.

4.4 Vplyv fiškálnej politiky na ekonomický rast

Na základe dvojakej účinnosti, ktorú fiškálna politika môže mať, rozlišujeme expanzívnu a reštriktívnu fiškálnu politiku. Fiškálna politika môže na jednej strane podporovať agregátny dopyt a vtedy hovoríme o expanzívnej fiškálnej politike, na druhej strane môže obmedzovať alebo znižovať agregátny dopyt a vtedy hovoríme o reštriktívnej fiškálnej politike.

Expanzívna fiškálna politika sleduje rast agregátneho dopytu, sleduje stimuláciu rastu výkonnosti ekonomiky. Možno to dosiahnuť priamym spôsobom, zvýšením vládnych spotrebných a investičných výdavkov a nepriamym spôsobom, znížením daní. Ak sa dane znížia, dôjde k zvýšeniu disponibilného dôchodku a rastu výdavkov na spotrebu, dochádza tak k rastu agregátneho dopytu. Zníženie daní však vedie aj k rastu agregátnej ponuky, pretože nižšími daňami štát motivuje ľudí k podnikaniu.

Dôležitú úlohu pri posudzovaní účinkov fiškálnej politiky zohráva časový faktor, teda rozlišujeme krátkodobé a dlhodobé účinky. V *krátkom období* expanzívna fiškálna politika, teda zníženie daní alebo zvýšenie vládnych výdavkov, resp. spolupôsobenie oboch, v prípade ak skutočný produkt nedosahuje úroveň potenciálneho, existujú nevyužité výrobné kapacity a vysoká nezamestnanosť aktivizuje voľné zdroje. Teda pôsobí na zvýšenie skutočného produktu vo väčšej miere ako na cenovú hladinu a taktiež na rast zamestnanosti. Ak sa však zdroje plne využívajú alebo sa využívajú na úrovni blízko potenciálneho produktu, expanzívna fiškálna politika zvýši agregátny dopyt, ale jeho rast

spôsobí rast cenovej hladiny vo väčšej miere ako rast skutočného produktu a zamestnanosti.

Daňová politika má vplyv na agregátny dopyt ako aj na agregátnu ponuku. Ak ich súbežná zmena vyvolá skôr rast skutočného produktu ako cenovej hladiny, hovoríme o úspešnej daňovej reforme. V opačnom prípade je daňová reforma neúspešná.

Z *dlhodobého hľadiska* sa rovnováha zvýši na nominálny produkt, t.j. dochádza k rastu dopytu po peniazoch a ten zvýši úrokové sadzby. To má však dopad na zníženie plánovaných investičných výdavkov a nastáva tzv. efekt vytlačania. Pri úplnom efekte vytlačania (zvýšenie rozpočtových výdavkov sa rovná poklesu investičných výdavkov) expanzívna fiškálna politika nemení úroveň skutočného produktu a zamestnanosti, vyvolá však rast cenovej hladiny. Dlhodobá expanzívna fiškálna politika ďalej zvyšuje úrokové sadzby, investičné výdavky sa v dôsledku zvýšených rozpočtových výdavkov trvalo znižujú.

Reštriktívna fiškálna politika je opakom expanzívnej fiškálnej politiky, teda obmedzuje alebo znižuje agregátny dopyt. Uplatňuje také nástroje, ktoré obmedzujú vládne výdavky a zvyšujú dane. Jej účinky sa preto v *krátkom období* prejavujú v znížení skutočného produktu a zamestnanosti a to v tom prípade ak sú v ekonomike nevyužitú výrobné zdroje a vysoká nezamestnanosť. Ak sa skutočný produkt blíži k potenciálnemu, výrazne znižuje cenovú hladinu. V *dlhom období* vytvára priestor pre rast súkromných investícií, spôsobuje pokles cenovej hladiny, pokles nominálnej a reálnej úrokovej sadzby. V prípade ak súkromné investície úplne nahradia zníženie štátnych výdavkov, skutočný produkt a zamestnanosť sa nezmení. (Hontyová, 2005)

4.4.1 Analýza vplyvu fiškálnej politiky na ekonomický rast SR

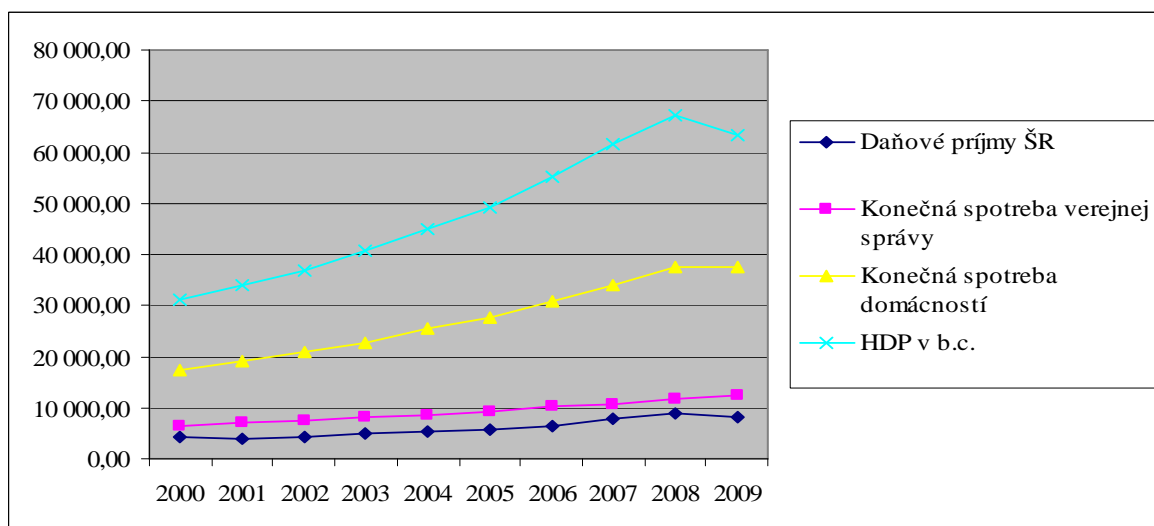
So zámerom preskúmať vplyv fiškálnej politiky na hrubý domáci produkt sme uskutočnili analýzu vývoja HDP, daňových príjmov a konečnej spotreby (verejnej správy a domácností) v období rokov 2000 – 2009. V tomto období výraznejšie ovplyvnila vývoj skúmaných ukazovateľov najmä daňová reforma v roku 2004 a globálna hospodárska kríza, ktorá sa začala prejavovať už v druhej polovici roku 2008. Vývoj ukazovateľov zachytáva tabuľka 5 a grafický vývoj ukazovateľov zachytáva graf 5.

Tab. 5: Vývoj vybraných ukazovateľov 2000 - 2009

mil. Eur	2000	2001	2002	2003	2004
HDP v s.c. 2000	31 151,80	32 237,30	33 716,90	35 328,20	37 105,40
HDP v b.c.	31 151,80	33 855,20	36 780,30	40 582,60	45 128,20
Daňové príjmy	4 081,48	3 811,54	4 422,68	4 823,94	5 230,59
Konečná spotreba verejnej správy	6 279,20	6 991,90	7 465,80	8 290,70	8 583,50
Konečná spotreba domácností	17 262,40	19 275,20	20 955,80	22 686,80	25 384,30
mil. Eur	2005	2006	2007	2008	2009
HDP v s.c. 2000	39 578,60	42 944,10	47 487,30	50 417,50	48 068,00
HDP v b.c.	49 280,00	55 045,50	61 547,10	67 221,00	63 331,60
Daňové príjmy	5 767,73	6 343,21	7 644,50	9 023,00	8 025,00
Konečná spotreba verejnej správy	9 035,80	10 409,50	10 639,70	11 691,30	12 412,10
Konečná spotreba domácností	27 750,80	30 815,70	33 860,30	37 554,90	37 674,10

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 5: Vývoj vybraných ukazovateľov 2000 - 2009

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Medziročný nárast HDP v bežných cenách sa v období rokov 2000 – 2009 pohyboval v intervale od 8,64 % v roku 2002 až po 11,81 % v roku 2007, k spomaleniu rastu došlo v roku 2008 na 9,22 % a v roku 2009 vplyvom globálnej hospodárskej krízy došlo k prepadu o 5,79 % v porovnaní s rokom 2008. (tabuľka 6)

Tab. 6: Medziročný rast vybraných ukazovateľov 2000 - 2009

index	2000	2001	2002	2003	2004
HDP v s.c. 2000	100,00	103,48	104,59	104,78	105,03
HDP v b.c.	100,00	108,68	108,64	110,34	111,20
Daňové príjmy	100,00	93,39	116,03	109,07	108,43
Konečná spotreba verejnej správy	100,00	111,35	106,78	111,05	103,53
Konečná spotreba domácností	100,00	111,66	108,72	108,26	111,89
index	2005	2006	2007	2008	2009
HDP v s.c. 2000	106,67	108,50	110,58	106,17	95,34
HDP v b.c.	109,20	111,70	111,81	109,22	94,21
Daňové príjmy	110,27	109,98	120,51	118,03	88,94
Konečná spotreba verejnej správy	105,27	115,20	102,21	109,88	106,17
Konečná spotreba domácností	109,32	111,04	109,88	110,91	100,32

Zdroj: vlastné výpočty

Daňové príjmy zaznamenali rast v intervale od 9,07 % do 20,51 %. K poklesu došlo v 2001 o 6,61 % v porovnaní s rokom 2000 a v roku 2009 o 29,09 % v porovnaní s rokom 2008. Spotreba verejnej správy v celom sledovanom období rástla od 2,21 % do 15,20 %. V roku 2009 verejná spotreba vzrástla o 6,17 %, hoci HDP aj daňové príjmy poklesli. Podobne aj konečná spotreba domácností rástla a to od 0,32 % do 11,89 % a jej najnižší rast bol v roku 2009.

Tempo rastu HDP a ďalších skúmaných ukazovateľov môžeme vyjadriť k východiskovému roku 2000. Keďže v roku 2004 došlo k daňovej reforme a zaviedla sa rovná daň, porovnávame aj tempá rastu pred rokom 2004 ako aj po tomto roku. (tabuľka 7)

Tab. 7: Tempo rastu HDP a ďalších ukazovateľov

	2009/2000	2004/2000	2009/2004
HDP	2,03	1,45	1,40
Daňové príjmy	1,97	1,28	1,53
Spotreba verejnej správy	1,98	1,37	1,45
Spotreba domácností	2,18	1,47	1,48

Zdroj: vlastné výpočty

V sledovanom období 2000 – 2009 vzrástol HDP v bežných cenách dvakrát, pričom najrýchlejšie zo sledovaných ukazovateľov rástla spotreba domácností a to 2,18-krát. V sledovanom období rástli aj daňové príjmy, 1,97-krát, t.j. rástli pomalšie ako HDP o 0,06. Aj spotreba verejnej správy vzrástla o 1,98-krát, t.j. rástla o 0,01 rýchlejšie ako daňové príjmy.

HDP v období rokov 2000 – 2004 rástol 1,45-krát a v rokoch 2004 – 2009 1,40-krát, teda pomalšie ako v predchádzajúcom období 2000 - 2004. K spomaleniu v druhom období došlo najmä vplyvom hospodárskej krízy, kedy v roku 2009 došlo k poklesu HDP v bežných cenách o 3 889,40 mil. Eur oproti roku 2008. Ak by sme sledovali rast HDP v rokoch 2004 – 2008 zistili by sme, že HDP v tomto období rástol 1,49-krát.

Daňové príjmy v prvom období rástli 1,28-krát a po daňovej reforme rástli ešte rýchlejšie oproti predchádzajúcemu obdobiu a to 1,53-krát.

Spotreba verejnej správy v prvom sledovanom období rástla 1,37-krát, t.j. pomalšie ako v druhom období, kedy vzrástla 1,45-krát, pričom v druhom období rástla výrazne pomalšie ako daňové príjmy. Podobný vývoj zaznamenala aj spotreba domácností, teda v prvom období rástla pomalšie (1,47-krát) ako v druhom období (1,48-krát). Môžeme konštatovať, že kým daňové príjmy a spotreba verejnej správy v prvom období rástli pomalšie ako v druhom, vývoj HDP v bežných cenách rástol v prvom období rýchlejšie ako v druhom období.

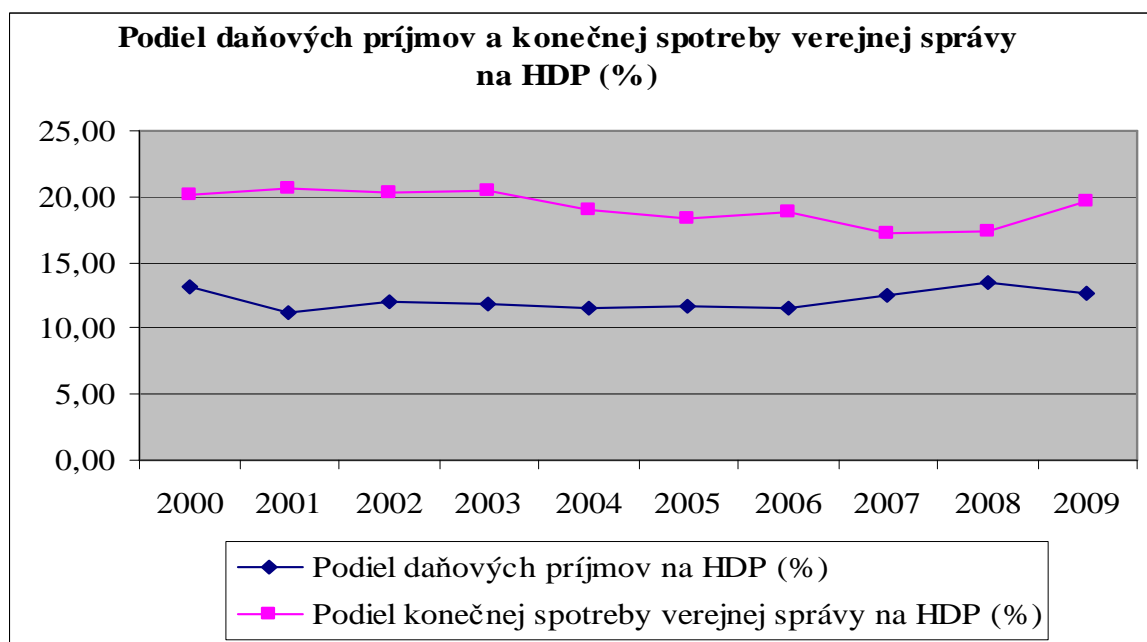
V rámci analýzy vplyvu fiškálnej politiky na HDP zohráva dôležitú úlohu vývoj podielu daňových príjmov a konečnej spotreby verejnej správy na HDP v bežných cenách (graf 6, tabuľka 8).

V sledovanom období pritom môžeme sledovať prevažne klesajúci podiel konečnej spotreby verejnej správy na HDP, k výraznejšiemu rastu došlo v roku 2009. Podiel konečnej spotreby verejnej správy na HDP sa pritom pohyboval v intervale od 17,29 % do 20,65 %. Podiel daňových príjmov na HDP v sledovanom období najskôr poklesol, potom nasledovala fáza mierne rastu, následne mierneho poklesu a po realizácii daňovej reformy možno sledovať ich výraznejší rast. V roku 2009 dochádza k ich výraznému poklesu. Ich podiel sa pohyboval v intervale od 11,26 % do 13,42 %.

Tab. 8: Podiel daňových príjmov a konečnej spotreby verejnej správy na HDP (%)

	2000	2001	2002	2003	2004
Podiel daňových príjmov na HDP (%)	13,10	11,26	12,02	11,89	11,59
Podiel konečnej spotreby verejnej správy na HDP (%)	20,16	20,65	20,30	20,43	19,02
	2005	2006	2007	2008	2009
Podiel daňových príjmov na HDP (%)	11,70	11,52	12,42	13,42	12,67
Podiel konečnej spotreby verejnej správy na HDP (%)	18,34	18,91	17,29	17,39	19,60

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 6: Podiel daňových príjmov a konečnej spotreby verejnej správy na HDP (%)

Zdroj: vlastné spracovanie

V sledovanom období dochádza k situácii, kedy v absolútnych hodnotách rástli nielen daňové príjmy, ale aj konečná spotreba verejnej správy. Ak však daňové príjmy a konečnú spotrebu verejnej správy vyjadríme ako podiel na HDP, môžeme sledovať prevažne klesajúci podiel konečnej spotreby verejnej správy a v prevažnej miere rastúci podiel daňových príjmov. Na základe vývoja sledovaných ukazovateľov a poznatkov získaných štúdiom odbornej literatúry môžeme konštatovať, že na vývoj HDP v sledovanom období

vplývala reštriktívna fiškálna politika. Úsilím uvedenej reštriktívnej politiky bolo na začiatku sledovaného obdobia prispieť k celkovej makroekonomickej stabilizácii a neskôr, v čase akcelerujúceho hospodárskeho rastu, zabrániť prehriatiu ekonomiky. K výraznej zmene však došlo v roku 2009, kedy sa naplno prejavil vplyv hospodárskej krízy. V tomto roku môžeme sledovať výrazný pokles daňových príjmov a nárast konečnej spotreby verejnej správy. Je však dôležité si uvedomiť, že fiškálna politika nie je jediný faktor ovplyvňujúci vývoj HDP, a že treba brať do úvahy aj časové oneskorenie spojené s pôsobením fiškálnej politiky.

5 Záver

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo zhodnotiť účinnosť nástrojov fiškálnej politiky a jej vplyv v ekonomickom raste SR. V súvislosti s týmto hlavným cieľom a ďalšími parciálnymi cieľmi sme zistili ďalej uvádzané skutočnosti.

Zmeny súvisiace s procesom transformácie centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku zasiahli aj fiškálnu politiku. Fiškálna politika SR prešla od roku 1993 viacerými etapami. Obdobie do roku 1995 je charakteristické pozitívnym vývojom, podarilo sa výrazne znížiť fiškálny deficit (0,4 % HDP). Nasledujúce obdobie až do roku 1998 je však spojené s plytvaním verejných prostriedkov, zhoršením výberu daní. Fiškálnu politiku 90. rokov možno celkovo zhodnotiť ako zameranú prevažne na krátkodobé riešenia. Fiškálna politika stimulovala krátkodobý hospodársky rast, čoho dôsledkom bolo prehlbovanie makroekonomickej nerovnováhy. Ďalšie zameranie fiškálnej politiky teda vychádzalo z tejto situácie.

Po roku 2000 bola fiškálna politika výrazne zameraná na znižovanie deficitu verejných financií a hrubého dlhu verejných financií. Úzko to súvisí aj s integračným snahami Slovenska v sledovanom období (vstup do EÚ, vstup do eurozóny). Vstupom SR do EÚ sa Slovensko zaviazalo koordinovať svoju fiškálnu politiku s ostatnými členskými štátmi a plniť záväzky v oblasti fiškálnej politiky, hlavným bodom tejto koordinácie je udržiavanie zdravých verejných financií. Od roku 2000 došlo k výraznému poklesu deficitu verejných financií, ako aj hrubého dlhu verejných financií. Hrubý dlh sa v celom sledovanom období nachádzal pod referenčnou hodnotou 60 % HDP a od roku 2003 sa aj hodnoty deficitu verejných financií nachádzali pod referenčnou hodnotou 3 % HDP (výnimkou je rok 2006). Vplyvom hospodárskej krízy však deficit verejných financií v roku 2009 výrazne prekročil túto hodnotu, dosiahol 6 % HDP. Je potrebné, aby v čo najkratšom období došlo k opätovnej konsolidácii verejných financií a to aj v súvislosti so záväzkami v oblasti fiškálnej politiky súvisiace s členstvom v EÚ.

Vo fiškálnej politike došlo v sledovanom období k rôznym zásahom a zmenám najmä v oblasti daní. Dôležitú úlohu zohrala daňová reforma uskutočnená v roku 2004, pre ktorú je charakteristické zavedenie jednotnej sadzby dane z príjmov, ako aj u DPH. Dane pritom predstavujú rozhodujúcu časť príjmov štátneho rozpočtu. V sledovanom období 2000 - 2009 dochádzalo k neustálemu rastu príjmov štátneho rozpočtu, s výnimkou roku 2001 a 2009, v ktorom príjmy dosiahli hodnotu 10 541 mil. Eur. Plnenie príjmov bolo takmer vo

všetkých rokoch pozitívnejšie ako rozpočtované. V danom období došlo k rastu výdavkov ŠR vo všetkých rokoch, pričom výdavky v roku 2009 boli vo výške 13 332 mil. Eur. Deficit štátneho rozpočtu sa do roku 2004 výrazne zvyšoval, v roku 2005 však došlo k jeho zníženiu. Až do roku 2009 sa mierne znižoval, avšak v roku 2009 dosiahol rekordnú hodnotu 2 791 mil. Eur. Deficit štátneho rozpočtu nie je možné udržiavať a financovať počas dlhého obdobia. Je preto potrebné nájsť riešenie, ako sa deficitu prispôbiť, ako ho znížiť alebo úplne odstrániť.

Ekonomický rast, ktorý SR dosahuje v sledovanom období 2000 - 2009 je odrazom súčasnej hospodárskej politiky a štrukturálnych zmien, ku ktorým došlo v mnohých oblastiach. Pokým v roku 2000 môžeme hovoriť o raste reálneho HDP o 1,4 %, v roku 2004 už o 5,0 % a v roku 2007 o rekordnom raste HDP o 10,6 %. V roku 2008 sa už čiastočne prejavil vplyv hospodárskej krízy, to sa prejavilo aj na nižšom ekonomickom raste, HDP vzrástol o 6,2 %. V roku 2009 dochádza k ekonomickému poklesu o 4,7 %. V súvislosti s týmto vývojom v posledných dvoch rokoch je potrebné prijať opatrenia, ktoré podpora oživenie ekonomiky, ktoré sa očakáva už od roku 2010.

S cieľom analyzovať vplyv fiškálnej politiky na HDP sme uskutočnili analýzu vývoja HDP, daňových príjmov a konečnej spotreby verejnej správy a konečnej spotreby domácností. Túto analýzu sme vykonali za obdobie rokov 2000 - 2009. V danom období došlo k rastu daňových príjmov ako aj rastu konečnej spotreby verejnej správy v absolútnych hodnotách. Od roku 2004 sa dokonca rast daňových príjmov zrýchlil. Ak však vyjadríme daňové príjmy ako podiel na HDP, môžeme sledovať, že prevažne dochádza k ich rastu, pričom ich podiel sa pohybuje od 11,26 % do 13,42 % HDP. Rovnako sme vyjadrili aj podiel konečnej spotreby verejnej správy a domácností. Podiel konečnej spotreby verejnej správy na HDP v danom období klesal, pohyboval sa v intervale od 17,29 % do 20,65 % HDP. Na základe analýzy uvedených ukazovateľov, ako aj poznatkov získaných štúdiom odbornej literatúry sme konštatovali, že v sledovanom období vplývala na HDP reštriktívna politika, ktorej cieľom bola najskôr makroekonomická stabilizácia a v období, keď dochádzalo k akcelerácii hospodárskeho rastu, bolo cieľom zabrániť prehriatiu ekonomiky.

Klesajúci podiel konečnej spotreby verejnej správy na HDP v sledovanom období zároveň vyjadruje obmedzovanie úlohy štátu pri prerozdeľovaní zdrojov v rámci národného hospodárstva. Výrazný vplyv však bude mať z dlhodobého hľadiska starnutie obyvateľstva, ktoré bude vplývať na rast verejných výdavkov.

Použitá literatúra

- ÁRENDÁŠ, M. 2007. Makroekonómia. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2007. 273 s. ISBN 978-80-8069-914-7.
- BELIČKOVÁ, K. a i. 2005. Verejné rozpočty. Bratislava : EKONÓM, 2005. 312 s. ISBN 80-225-2077-2.
- ČAPKOVÁ, S. – ŠTOFKOVÁ, J. – GNAP, J. 2002. Fiškálna politika v EÚ. Žilina : Žilinská univerzita, 2002. 69 s. ISBN 80-7100-917-2.
- FELDERER, B. – HOMBURG, S. 1995. Makroekonomika a nová makroekonomika. Bratislava : ELITA, 1995. 448 s. ISBN 80-85323-87-7.
- FRANK, K – MORVAY, K. 2006. Hodnotenie fiškálnej a menovej politiky v roku 2005 na Slovensku. In: *Ekonomický časopis*. Bratislava : Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, roč. 54, 2006, č. 5, s. 442-449 ISSN 0013-3035.
- HALUŠKA, J. 2007. Makroekonomická výkonnosť slovenskej ekonomiky v rokoch 1996-2006 In *Biatec : odborný bankový časopis*. Bratislava : NBS, roč. 15, 2007, č. 6, s. 17-20. ISSN 1335 - 0900
- HONTYOVÁ, J. – LISÝ, J. – MAJDÚCHOVÁ, H. 2004. Základy ekonómie a ekonomiky. Bratislava : EKONÓM, 2004. 180 s. ISBN 80-225-1774-7.
- HONTYOVÁ, K. 2005. Makroekonómia 3: Štátny rozpočet, mena a medzinárodné ekonomické vzťahy. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2005. 115 s. ISBN 80-8078-037-4.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. 2000. Slovensko 2000: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2000. 875 s. ISBN 80-88935-17-2.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. 2001. Slovensko 2001: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2001. 899 s. ISBN 80-8935-26-1.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. 2003. Slovensko 2003: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2003. 819 s. ISBN 80-88935-57-1.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. 2004. Slovensko 2004: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2004. 992 s. ISBN 80-88935-75-X.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. – BÚTORA, M. 2005. Slovensko 2005: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2005. 771 s. ISBN 80-88935-84-9.

- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. – BÚTORA, M. 2006. Slovensko 2006: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2006. 762 s. ISBN 978-80-88935-92-6.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. – BÚTORA, M. 2007. Slovensko 2007: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2007. 737 s. ISBN 978-80-89345-01-4.
- KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. – BÚTORA, M. 2008. Slovensko 2008: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2008. 875 s. ISBN 978-80-89345-15-1.
- LIPTÁK, J. 1999. Verejné financie. Bratislava : SÚVAHA, 1999. 254 s. ISBN 80-88727-21-9.
- LISÝ, J. a i. 2005a. Ekonómia v novej ekonomike. Bratislava : IURA EDITION, 2005. 622 s. ISBN 80-80787-063-3.
- LISÝ, J. 2005b. Makroekonómia 1: Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2005. 132 s. ISBN 80-8078-035-8.
- MELIŠEK, F. 2008a. Faktory ekonomického rastu. In: *Ekonomické rozhľady*. Bratislava : Ekonomická univerzita, roč. 37, 2008, č. 1, s. 35-46 ISSN 0323-262X
- PAVELKA, T. 2006. Makroekonomie – základní kurz. Praha : Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. 277 s. ISBN 80-86730-02-6.
- ROZBORILOVÁ, D. 2005. Makroekonómia 8: Teórie spotreby, úspor, investícií a vládnych výdavkov. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2005. 246 s. ISBN 80-8078-039-0.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. 1992. Ekonómia I. Bratislava : BRADLO, 1992. 422 s. ISBN 80-7127-030-X.
- SCHULTZOVÁ, A. a i. 2007. Daňovníctvo – Daňová teória a politika. Bratislava : IURA EDITION, 2007. 198 s. ISBN 978-80-8078-161-3.
- SIVÁK, R. a i. 2007. Verejné financie. Bratislava : IURA EDITION, 2007. 311 s. ISBN 978-80-8078-094-4.
- TÓTH, J. 2000. Fiškálna politika. In *Hospodárska politika na Slovensku 1990-99*. Bratislava : Centrum pre spoločenskú a mediálnu analýzu, 2000. 375 s. ISBN 80-9681-47-1-0.
- URAMOVÁ, M. a i. 2000. Makroekonómia. Banská Bystrica : OZ EKONÓMIA, 2000. 172 s. ISBN 80-8055-364-5.

VINCÚR, P. a i. 2005. Teória a prax hospodárskej politiky. Bratislava : SPRINT vfra, 2005. 436 s. ISBN 80-89085-34-2.

Zákon č. 523/2004 Z. z. z 23. septembra 2004 o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Internetové zdroje

EUROSTAT : <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>

HARUMOVÁ, A. [s.a.] Vplyv zavedenia rovnej dane v SR na daňové príjmy štátu. [online] [cit. 2010-03-21]. Dostupné na internete: <<http://www.kdpcr.cz/Data/files/pdf/Harumova.pdf>>.

MINISTERSTVO FINANCIÍ SR :

<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3557>>.

MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. 2005. Daňová reforma. [online] [cit. 2010-03-23]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3978>>.

MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. 2005. Koordinácia fiškálnych politík členských štátov a záväzky SR v tejto oblasti. [online] [cit. 2010-03-23]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=4366>>.

MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. Návrh záverečného účtu verejnej správy SR 2000-2008. [online] [cit. 2010-03-23]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3557>>.

MIRDALA, R. [s.a.] Analýza vybraných aspektov vládnych výdavkov v podmienkach Slovenskej republiky. [online] [cit. 2010-04-28] Dostupné na internete: <http://kvf.vse.cz/storage/1180481593_sb_mirdala.pdf>.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA : <<http://www.nbs.sk/sk/titulna-stranka>>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR : <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>>